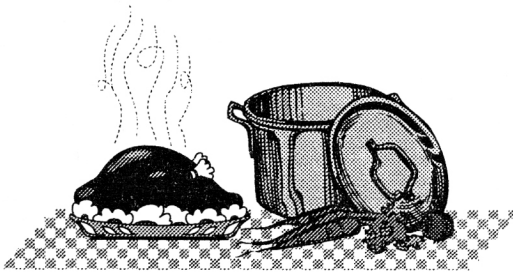

בעזה"ש"ת

כשרות המטבח

בשר בחלב, הכשרת כלים, איסורי פאכלות,
תולעים, פליחה, צלייה, פת גויים,
יין נסך, טבילת כלים ועוד...

מהדורה שלישית

תמוז תשס"ו

החוברות שיצאו לאור בהוצאה זו בסיעתא דשמיא

- * **השבת בהלכה ובאגדה - ב' חלקים** הלכות שבת המעשיות, בצרוף דברי אגדה להבנת מהותה וחישיבותה של שבת קודשנו.
- * **הטהרה בהלכה ובאגדה** הלכות טהרת המשפחה מבוארים בלשון ברורה וקלה. מותאם אף למתחילים בשמירת הטהרה. בצרוף דברי אגדה משולבים בשאלות אקטואליות, סיפורים ודברי חז"ל. כל החוברת בפורמט צבעוני מרהיב עין.
- * **הלכות סעודה.**
- * **הלכות כשרות המטבח.**
- * **הימים הנוראים בהלכה ובאגדה** עם הסבר וחיזוק נפלא לימים אלו, בצירוף עשרות משלים וסיפורים המושכים את הלב.
- * **חג הסוכות בהלכה ובאגדה** תאור ניסי עם ישראל במדבר, חג הסוכות בירושלים בזמן בית המקדש, שמחת בית השואבה, סיפורים מרתקים על האושפזין, ועוד.
- * **ימי החנוכה בהלכה ובאגדה** עם סיפור נס חנוכה ממקורות היסטוריים, מרתק במיוחד. מעשה יהודית ועוד.
- * **ימי הפורים בהלכה ובאגדה** סיפור המגילה בהרחבה על פי מדרשי חז"ל, בלשון מרתקת עם הרבה מאוד חידושים מעניינים. וכן הרקע למלכות אחשורוש. כולל מגילת אסתר.
- * **חג הפסח בהלכה ובאגדה** סיפור יציאת מצרים וקריעת ים סוף בהרחבה ממדרשי חז"ל בלשון סיפורית, מעניין ומרתק מאוד גם לליל הסדר. כולל הגדה של פסח עם פירוש נפלא ומתוק.
- * **חג השבועות בהלכה ובאגדה** עם סיפור נפלא ומרתק של מתן תורה, וכן מגילת רות משולבת בסיפורי המגילה עפ"י מדרשי חז"ל, שובה לב.
- * **ארבע התעניות ובין המצרים בהלכה ובאגדה** עם סיפור חורבן בית ראשון ובית שני בהרחבה. המאורעות שארעו בכל אחת מארבע התעניות. עשרה הרוגי מלכות. הכותל. הגאולה העתידה במהרה בימינו, ביאת המשיח ותחיית המתים. מרתק ונוגע ללב מאוד.
- * **מצוות הארץ בהלכה ובאגדה** הלכות שמיטה, חלה, כלאים, ערלה, תרומות ומעשרות, יישוב ארץ ישראל. עם דברי אגדה נפלאים על טעמי המצוות, הסברים וסיפורים.

👉 **ניתן להזמין הקדשה על הכריכה לרפואה, להצלחה וכד', או הקדשה למוסדות וארגונים, כחודש וחצי לפני כל חג. מחיר כל חוברת: 3 ₪ בלבד. הטהרה - 5 ₪.**

לפרטים, ברורים והזמנות, טלפון: 04-9988996 0522-813833

נקודות מכירה לכמויות קטנות:

ירושלים: * 02-5822821 (שמעון הצדיק) * 02-5812712 (שמואל הנביא)
* 0504-131322 (הר נוף) **ביתר עילית:** 02-5800495. **אלעד:** 054-8422891.
באר שבע: 052-5832066. **נתיבות:** 052-7606283.
דימונה: 08-6551202 \ 050-9100866. **ערד:** 08-9952221 \ 054-8462467

כל הזכויות שמורות

חוברות אלו יוצאות לאור למטרת זיכוי הרבים בלבד, וללא מטרת רווח כספי. אי לכך, אין לרכוש אותן למטרות מסחר, ואין למכור ביותר מהמחיר הנ"ל בשום פנים ואופן.

תוכן העניינים

4.....	דברי פתיחה.....
10.....	הלכות בשר בחלב.....
22.....	אכילת חלב אחר אכילת בשר.....
27.....	לחם חלבי או בשרי.....
28.....	אכילת דגים עם בשר או חלב.....
28.....	הלכות הכשרת כלים.....
33.....	הלכות איסורי מאכלות.....
36.....	בדיקת המאכלים מחשש תולעים.....
39.....	קצת מהלכות שחיטה וטריפות.....
41.....	בשר שהתעלם מן העין.....
42.....	הלכות דם.....
43.....	הלכות מליחה.....
45.....	בשר לצלייה.....
47.....	צליית כבד.....
49.....	הלכות פת גויים.....
51.....	הלכות בישולי גויים.....
55.....	הלכות יין נסך.....
57.....	הלכות טבילת כלים.....

לתועלת הלומדים:

יש לציין כי העמודים המסומנים בחוברת באותיות (ח.) או (ט.) או (י.), הם לפי הספר ילקוט יוסף איסור והיתר חלק ח. ט. י. ואם מסומן באותיות (ו.) או (ז.), הם לפי הספר הליכות עולם חלק ו. ז. ואם כתוב (ה"ה), הוא הספר הבית היהודי חלק ט'. ואם כתוב סימן וסעיף, היינו שלחן ערוך יורה דעה.

דברי פתיחה

נאמר בתורה (ויקרא פרק יא פסוקים מג - מה): אֵל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם: כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְשֶׁתֶם וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ: כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיט לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי:

טמטום הלב

בגמרא מסכת יומא (דף לט עמוד א) אמרו, תנא דבי רבי ישמעאל, עבירה מטמטמת לבו של אדם, שנאמר 'ונטמתם בם' אל תקרי ונטמתם לשון טומאה, אלא ונטמטם לשון טמטום. ואמרו חכמים, אם אדם מטמא עצמו מעט, מטמאים אותו הרבה. מטמא עצמו מלמטה, מטמאים אותו מלמעלה. מטמא עצמו בעולם הזה, מטמאים אותו לעולם הבא. ועוד שנו חכמים, 'והתקדשתם והייתם קדושים', אדם מקדש עצמו מעט, מקדשים אותו הרבה. מקדש עצמו מלמטה, מקדשים אותו מלמעלה. מקדש עצמו בעולם הזה, מקדשים אותו לעולם הבא.

מתרגל לטומאה

כתב החפץ חיים על התורה (סוף פרשת שמיני), משל לסוחר שהיתה לו חנות של בשמים, לימים ירד מנכסיו ונאלץ לפתוח חנות לממכר עורות המעלים ריח רע. בתחלה קצה נפשו של האיש מצחנת העורות שבחנותו, אולם כאשר התרגל במסחרו וישב שם יום ולילה, לא חש עוד בסרחון העורות, ונדמה היה לו כי הוא בעל חנות לעורות מבטן ומלידה. כן הוא הענין עם מי שאינו נזהר מלאכול מאכלות אסורות שמתרגל הוא בכך, עד שליבו ונפשו מיטמטמים והולכים, וכבר אינו מרגיש בסרחון הנבלות וטרפות הבאות לפיו, וקשה לו לפרוש מהן.

נעשה גס

וכתב הרמב"ן (שמות פרק כב פסוק ל), כשבא הכתוב להתחיל באיסורי המאכלות, פתח ואמר: 'ואנשי קדש תהיון לי', שראוי הוא שיאכל האדם כל מה שיחיה בו, ולא אסר ה' יתברך את המאכלים אלא בשביל הטהרה בנפש, שיאכל דברים נקיים, שלא יולידו בו עובי וגסות בנפש. על כן אמר 'ואנשי קודש תהיון לי', כלומר אני חפץ שתהיו אנשי קדש, בעבור שתהיו ראויים לי - לדבקה בי, שהרי אני קדוש, לפיכך לא תגאלו נפשותיכם באכילת הדברים המתועבים.

והבדלתי אתכם מן העמים

כותב רבינו בחיי על הפסוק (ויקרא פרק יא פסוק מד) 'והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני'. הקדושה הזאת שישנה אצל עם ישראל יותר משאר האומות, אינה

אלא על ידי מעשה התורה והמצוות. כי עם התורה והמצוות, יתחזק כח השכל ויחלש כח התאוות. וידוע כי התאוה היא חזקה בטבעה, והיא באדם קודמת לשכלו, כי התאוה מוטבעת בו מתחלת נעוריו, שהוא נמשך אחר ההנאות הגשמיות, ועמהם הוא הולך וגדל, עד שהיא מתגברת על שכלו שבשבילו נוצר האדם. ועוד שהתאוה מחוברת מכחות הטבעיים ומן היסודות, ויש לה מחזיקים ועוזרים הרבה, והם המאכלים ושאר התאוות הגשמיות. אך השכל שהוא עצם רוחני, והוא נגזר מן העולם העליון, הוא זר בעולם הגופות העבים והגסים, ומפני שהוא זר, אין לו מחזיק ועוזר אלא הכל נגדו. ובדין הוא שיחלש השכל ותתגבר התאוה עליו בסיבת שני עניינים:

א. מפני שהתאוה נמצאת באדם קודם השכל.

ב. מפני שהתאוה יש לה מחזיקים, ולא כן השכל.

ולפיכך הוצרך האדם אל התורה והמצוות, כדי לחזק את כח השכל ולהחליש את כח התאוות. ומפני זה נצטוונו במצות המאכלות האסורות, ובמצות העריות, ובמצות התפלה, והתענית, והצדקה, וגמילות חסדים, שכולן להחליש את כח התאוה. וזהו שאמרו חז"ל בספרי, 'והתקדשתם', זו קדושת מצוה, ואחר כך 'והייתם קדושים'. והכוונה, כי על ידי עשיית המצוות, יחליש האדם את כח התאוות, ויתגבר כח השכל שבשבילו נברא האדם.

מי נקרא קדוש?

ויש לפרש עוד, 'והתקדשתם' מלשון פרישות, כי הפרוש והנבדל מתאוות העולם נקרא 'קדוש', וכן דרשו חז"ל בתורת כהנים, 'והתקדשתם והייתם קדושים' כשם שאני קדוש, כך אתם תהיו קדושים. כשם שאני פרוש, כך אתם תהיו פרושים. והענין הוא: שיפרוש האדם מן התאוות ולא ישתמש בהם אלא במוכרח, שאם ימשך האדם אחר המאכל והמשתה והמשגל יותר מדאי, יחריב את נפשו וגופו. והוא הנקרא בלשון התורה, כסיל ואויל. וכל הממעט אף בדבר ההכרחי ופורש עצמו מן המותר הגמור, הוא הנקרא קדוש, כי אם הוא ממלא את נפשו בתאוות מן המותר, נמצא שיהיה בסובאי יין, וזוללי בשר, ויהיה נבל, ועובר על התורה. על כן הוצרך לומר 'והתקדשתם' להזהיר על הפרישות, שיגדור האדם את עצמו, ויפרוש מריבוי המאכל והמשתה והמותר. ויפרוש גם כן מן הדבור שאינו ראוי, כענין שכתוב (משלי כא) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. מהרמב"ן ז"ל.

טעמי המצוות

כתב בספר החינוך (מצוה קנט), שאין ספק לכל מי שיש לו מח בקדקדו שה' יתברך שהוא אב החכמה, ואב כל בטובות, לא יצוה דבר אל בריותיו אלא רק לתועלתם ולטובתם ולהרחיק כל נזק מעליהם, ועל כן באשר נשיג בחכמתנו מן המצוות לדעת את התועלת המגיעה לנו בהן, נשמח בו, וכאשר אין אנו משיגים מהן בחכמתנו התועלת שלנו בהן, יש לנו לחשוב על כל פנים, כי ביתרון החכמה אשר לה' יתברך על כל בריה, ידע התועלת אשר לנו באותה מצוה, ועל כן ציונו עליה. ע"כ.

ואף שאנו רואים באיסור אכילת מאכלות אסורות, גזרת מלך, ואלוקים יבין דרכה והוא ידע את טעמי האסור והמותר, מכל מקום יש לציין כי לאחר מחקרים שנערכו, גילו למשל שבשר החזיר, מכיל לפחות ארבעה מרכיבים העלולים להגביר את מחלת הסרטן ב"מ. ועוד גילו כי הארנבת והשפן, גורמים למחלה קשה הנקראת טולרמיה. ואף בנגיעה בהם סתם, יכולים להדבק במחלה זו. והכלבים והחתולים מלאים חיידקים הגורמים למחלת דלנדריס. והדגים הטמאים, גילו החוקרים שנמצא בהם רעל הגורם למחלות במערכת העיכול. והשרצים והעכבר גורמים למחלת המגיפה השחורה. והתוכי מדביק באדם מחלה שיש בה סימנים של דלקת ראות וטיפוס גם יחד. והבשר והחלב המעורבים יחד, מפריעים לעיכול, ה' יצילנו. (על פי מחקר בשנת תש"מ. 1980)

שלושה עיקרים

מסופר בגמרא מסכת כתובות (דף ק"ג עמוד א) בשעת פטירתו של רבי יהודה הנשיא [והוא 'רבנו הקדוש' שחיבר את המשניות], נכנסו בניו אצלו, אמר להם: נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומה. ובארו בעלי המוסר, כי בזה רמז רבי יהודה הנשיא, איזו היא דרך ישרה שיברור לו אדם שנפשו חשקה לחזור למקורות האמונה בבורא יתברך. במה יתחיל לתפוס ולאחוז כדי להגיע אל המסילה העולה בית אל. ורמז בזה לשלשה יסודות עיקריים: א. שבת. ב. כשרות. ג. טהרה.

א. 'נר יהא דלוק במקומו', רמז בזה על 'שמירת השבת', שצריך אדם לאחוז בה בכל כוחו, ולשומרה כראוי כדת וכדין, כפי הלכותיה ודקדוקיה, ועל כל פרטיה. כי רבים המה ההלכות. ואם לא ישנן אדם את הלכות השבת, ברור שיכשל חס ושלום באיסורים מן התורה ומדברי חכמים.

ב. 'שולחן יהא ערוך במקומו', רמז על כשרות המאכלים, שצריך אדם להשתדל בכל כוחו לשמור על המאכלים שמכניס לפיו, שכולם יהיו בכשרות ברורה על פי ההלכה.

ג. 'מטה תהא מוצעת במקומה', רמז בזה על ענייני טהרת משפחה, שחייבים כל בעל ואשה להקפיד בהם, וזאת רק על ידי שילכו וילמדו את ההלכות כתיקנם, הבעל אצל רב מוסמך, והאשה אצל רבנית מוסמכת. כי פעמים רבות סומכת האשה רק על מה ששמעה מהאמא שלה, והאמא שלה סומכת על מה ששמעה מהסבתא, ולצערנו הרב, למעשה הרבה זוגות אינם נוהגים כמו שצריך על פי ההלכה באמת. ואף זוגות שלימדו אותם את הלכות הטהרה בתחילת דרכם אל התשובה, הרבה פעמים מלמדים אותם רק את עיקרי הדברים, אך לא את פרטי הדינים באופן שינהגו על פי ההלכה לכתחילה, לכך גם הם צריכים לברר את הדברים אצל רבנים מוסמכים ורבניות מוסמכות, כדי שיחיו בקדושה ובטהרה לכתחילה כדת וכדין.

נמצינו למדים שבשלושת דברים אלו, צריך האדם להקפיד בכל כוחו, ואפילו אם הוא בתחילת דרכו אל תורתנו הקדושה, מכל מקום לא יפספס בהם בכי הוא זה, ויעשה את כל המאמצים לשומרם כדת וכדין, כי הם עיקרי הבית של כל יהודי ויהודי.

מאכלים כשרים - טהרת הנפש

במדרש מסופר על קיסר רומי שגור גזירה על עם ישראל שלא ימולו את בניהם, אך עם ישראל לא שמעו לו והיו הולכים בחדרי חדרים ומלים את בניהם בהחבא. והנה באותו זמן, אשתו של רבן גמליאל שהיה נשיא ישראל, ילדה בן. אין ספק שרבן גמליאל לא יוותר על מילת בנו, והלך ומל את בנו בסתר. אך היה יהודי אחד רשע מומר, שהלך והלשין אצל הקיסר שהוא ראה היאך רבן גמליאל מל את בנו. הקיסר כעס מאוד והזמין את רבן גמליאל אליו עם התינוק כדי לדון אותו. רבן גמליאל בא עם אשתו הרבנית והתינוק שקראו לו יהודה, ולא פחד ולא חשש כלל, כי שם בטחונו בה' יתברך ובטח ברחמי ובחסדיו. בינתיים כשהמתינו בתור כדי להכנס אצל הקיסר, עברה אשת הקיסר וראתה את אשתו של רבן גמליאל והכירה אותו, שאלה אותה, מדוע באתם לכאן? אמרה לה בעלך הקיסר ציוה שלא למול, ואנחנו לא יכולים לוותר על מצוה זו, לכך מלנו את בנינו, והלשינו עלינו אצל הקיסר, והקיסר קרא לנו לשפוט אותנו. אמרה לה אשת הקיסר, אל תדאגי, גם לי נולד בן לפני כמה ימים ושמו אנטונינוס, והקיסר בקושי יש לו זמן לראות את בנו, ובפרט שהוא קטן והוא לא יבחין בין בנו ובין אחר. לכך שמעי לעצתי, וקחי את בני ותתני לי את בנך בינתיים, ותראי לקיסר שבאמת לא מלתם את בנכם. מצא הרעיון חן בעיני הרב והרבנית, והחליפו את התינוקות. עוד ממתינים הם בתור, ופתאום התחיל אנטונינוס התינוק לבכות שהוא רעב, ובכדי להראות שהיא באמת אמו, הניקה אותו הרבנית. לאחר זמן מה קרא להם הקיסר וטען בפניהם שהם עוברים על חוק שמלו את בנם, אמר לו רבן גמליאל, אדוני הקיסר! מה לך לשמוע מלשינות עלינו? הנה התינוק לפנינו, בא ונבדוק. בדק המלך, הסתכל והשתומם למראה עיניו, הנה ילד ערל ולא מהול, אמר המלך ליהודי המומר המלשין, תפקע עיניך, היאך אמרת שראית שהרב מל את בנו, והרי הוא ערל. אמר המומר, אבל בעיני ראיתי שמלו אותו, אלא שהקב"ה עושה להם ניסים. לא קיבל המלך את דבריו, וציוה לתלותו. וביקש את סליחת הרב נשיא ישראל שהטריח אותו בחינם, וכפיצוי ופיוס לזה, ביטל המלך את הגזירה, והתיר לעם ישראל למול את בניהם.

עברו שנים רבות, ויהודה הקטן גדל בתורה עד שנעשה נשיא ישראל ומגדולי התנאים. ולהבדיל אנטונינוס גדל ונעשה קיסר של רומי אחרי אביו. נקשר אנטונינוס בקשרי אהבה עם רבי יהודה הנשיא, וללא ידיעת שריו כלל הלך וחפר מנהרה מביתו לבית רבי יהודה הנשיא, כדי ללמוד מפיו תורה ודעת. וכל יום היה מביא עמו שני עבדים שילוו אותו בדרך. ומהפחד שמא הם יגלו זאת, היה הורג עבד אחד קודם שהיה נכנס לבית רבי יהודה. ועבד שני היה הורג בחזרה על פתח

ביתו. וביקש אנטונינוס מרבי, שבזמן שהוא בא אליו שלא ימצא שום אדם. יום אחד בא אנטונינוס כהרגלו ומצא את רבי חנינא בר חמא שהיה יושב ולומד תורה עם רבי. אמר לו אנטונינוס לרבי יהודה, הלא אמרתי לך שבזמן שאני בא לא ימצא משהו אצלך. אמר לו, זה הוא לא בן אדם אלא מלאך. אמר לו, אם כדברייך נראה אותו שילך ויקרא לאותו העבד שישן בחוץ שיקום ויבוא לכאן. הלך רבי חנינא בר חמא ומצא שאין עבד ישן אלא עבד מת. וחשב בדעתו כיצד לנהוג, אם אומר לו שהוא מת, הרי למדונו רבותינו שאין משיבין על הקלקלה. ואם אלך ולא אחזור אליו כלל, הרי שאני מזלזל במלך. אלא אבקש עליו רחמים מה' יתברך שיחיה אותנו. וכך היה וחי, ובא לפני רבי יהודה ואנטונינוס. מיד אמר אנטונינוס יודע אני שאפילו הקטן שבכם יש בכוחו להחיות מתים. אלא שבכל זאת מבקש אני שבזמן אני בא, שלא ימצא אף אחד.

ובכל יום היה אנטונינוס משמש את רבי יהודה ומאכיל אותו ומשקה אותו. וכשהיה רבי יהודה רוצה לעלות למטתו, היה אנטונינוס מתכופף לפני המטה, ואומר לרבי יהודה, תעלה עלי למטתך. אמר לו רבי, אין דרך העולם לזלזל כל כך במלכות, ולמה אתה מזלזל כל כך במלכותך. ענה לו אנטונינוס, מי ישימיני מצע תחתייך לעולם הבא.

ובתלמוד ירושלמי מובא שאנטונינוס התגייר ועשה ברית מילה. ומבארים רבותינו, כיצד אנטונינוס שהיה גוי הגיע לדרגות כל כך גבוהות - ללמוד תורה, ולהדבק ברבי יהודה הנשיא [המכונה שמו 'רבנו הקדוש', על שם שהיה נוהג בקדושה יתירה] אלא מבארים שאותו חלב קדוש וטהור שינק אנטונינוס מאמו של רבי יהודה הנשיא, השפיע עליו וחלחל בו עד שהחליט בדעתו ללמוד תורה ולהדבק בה' יתברך.

מכאן אנו רואים כמה השפעה יש למאכלים על האוכלים, שבזכות מעט חלב שינק אנטונינוס מאמו הקדושה והטהורה של רבי יהודה, שבודאי הקפידה לא רק על הכשרות של המאכלים, אלא גם על הברכה של כל מאכל קודם שהכניסה לפיה, הושפע על אנטונינוס ועלה והתעלה כל כך, עד שהתגייר ומל את עצמו ולמד תורה עם רבן של ישראל מחבר המשניות.

חברים יקרים, בואו ונתחזק בשמירת הכשרות כדת וכדין, להקפיד על כל מה שמכניסים אנו לפינו, וביתר שאת ויתר עוז על מה שאנו מוציאים מפינו, שלא נכשל בפינו ובלשונונו בדיבורים אסורים חס ושלום, ונוכה שיהיו פינו ונפשנו קדושים וטהורים כרצון הבורא יתברך, אמן.

ואשר על כן, איש את רעהו יעזור ולאחיו יאמר חזק, להתאמץ בלימוד ההלכות מידי יום ביומו, וגם לזכות את הרבים על ידי שיפרסם את הלימוד בחוברת לכל חבריו ומכריו, הן במסירת חוברת אליהם, או בקריאת הלכות לאחר התפלה, או בעבודה בשעות הפנאי, או בנסיעה באוטובוס, או על שלחן שבת וכדומה. ועצה

טובה לקבוע עם האשה כ- 10 דקות בכל ערב בלימוד החוברת, כי הלוא גם נשים חייבות בשמירת המצוות כפי ההלכה.

ומסופר על הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, שהיה שקדן עצום בתורה, וכשהיה חוזר בערב לביתו, גם כן היה לומד, ואשתו הרבנית ע"ה היתה משתעממת להיות לבדה, וקבע עמה הרב שילמדו ביחד כל ערב שעה שלימה הלכות מתוך הספר. ובזכות לימוד זה, היה לה לרבנית ידע רב וגדול מאוד בהלכות, וכשראה הרב כן, נתן לה רשות שתענה היא על השאלות בהלכה הבאות לביתם, וכן היה שכשהיו באים לביתם לשאול את הרב שאלות בהלכה, היתה עונה היא לשואלי דבר, ורק אם לא היתה יודעת, אז היתה מפנה את השאלה לרב, והרב היה עונה.

וקבלה בידינו מרבותינו הקדמונים כי בלימוד יחד עם האשה זוכה האדם לסיוע גדול מהשמים על שלום ביתו, ויקויים בהם הפסוק: "יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך".

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנזכה שתחזינה עיננו בשוב ה' אל ציון, ברחמים וברצון, ונזכה לבנין בית מקדשנו ותפארתנו, ארמון על משפטו יכון. ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים אמן ואמן.

בס"ד

הלכות כשרות המטבח

הלכות בשר בחלב

בישול אכילה והנאה

נאמר בתורה (שמות כג יט, לד כו. ודברים יד כא), "לא תבשל גדי בחלב אמו". וחזרה התורה שלוש פעמים על פסוק זה, כדי ללמדנו אחד לאיסור בישול כפשוטו של מקרא, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה. (י. עב)

והטעם שכתבה התורה את שלושת האיסורים הנ"ל - בישול, אכילה והנאה - בלשון של בישול [לא תבשל], ללמדנו שלא אסרה התורה באכילה ובהנאה אלא כשעברו תהליך של בישול, אבל בלא תהליך של בישול, האיסור לאכול הוא מדברי חכמים. (פ)

הטעם שאסור לבשל

אף על פי שלא אסרה התורה לבשל שאר מאכלות אסורות, מכל מקום בבשר בחלב החמירה התורה ואסרה לבשל. ואחד מהטעמים שאמרו בזה, כתב מרן רבנו יוסף קארו (כסף משנה פרק ט מהלכות טומאת מת הלכה ב) משום שאר איסורים כנבלה וטרפה וחזיר, בלאו הכי נבדל ונזהר מהם האדם ושומר מרחק, כי נפשו קצה בהם מחמת איסורם, לא כן באיסור בשר בחלב, שהבשר לבדו הינו מאכל היתר, והחלב לבדו גם כן מאכל היתר, אלא שחידשה התורה שבהצטרף שניהם יחד נאסרו באכילה, חששה התורה שמא האדם לא יזהר כל כך, ובשעת הבישול יבוא ויטעם מהתבשיל, לכך אסרה התורה גם את הבישול בפני עצמו.

בשר בהמה חיה ועוף

איסור בשר בחלב מן התורה הוא בבשר בהמה, אבל בשר חיה או עוף עם חלב, האיסור הוא מדברי חכמים. (רלו)

מהו איסור הנאה

בשר וחלב שהתבשלו יחד, שנאסרו מן התורה בהנאה, צריך להשליכם לבית הכסא, ולא יתנם לבהמתו שתאכל, שאז נהנה בזה שחוסך ממאכלה, ואפילו ליתן לגוי בחינם או לתת לפני בהמה של חבר או לזורק להפקר שיאכלוהו בהמות וחיות אחרים אסור, כיון שסוף סוף נהנה האדם שלא נזרק המאכל לגמרי אלא נאכל לבעל חיים שהוא. ולכן יש לאבד את המאכל בצורה שלא תגיע שום אפשרות של הנאה. (רו. קצח)

עבודה במסעדה של גויים

ולאור האמור, אדם שהוזמן לעבוד במסעדה של גויים, וממילא יצטרך הוא לבשל להם בשר בחלב, אסור לו בשום אופן לעבוד במקום כזה, אפילו אם בטוח הוא בעצמו שלא יטעם מאומה מן התבשילים, שכיון שאת עצם הבישול אסרה התורה, הרי שאף אם יבשל בלבד, יעבור הוא על לאו מן התורה של "לא תבשל גדי בחלב אמו".

ואמנם אם לא יצטרך לבשל במסעדת הגויים בשר בחלב אלא רק מאכלות אסורות אחרות כנבלות וטרפות, ויודע שאין סיכוי שיהודים יבואו ויאכלו שם, אם אין לו מוצא אחר לפרנסה, ומצבו הכלכלי דחוק ביותר, ויודע בברור שלא יטעם מן התבשילים, יש להקל לו לעבוד שם. וישתדל בעזו ותעצומות לחפש מקום עבודה אחר, כדי להתפרנס בדרכי היתר בטוחים. (רא)

מקרר

אין צריך לעשות מחיצה במקרר בין מאכלי בשר למאכלי חלב, ומותר להניחם קרובים זה אצל זה, אלא שבודאי צריך להזהר שלא יגעו המאכלים אחד בשני, וישתדל שיהיו מכוסים היטב באיזו שקית. (שכט של)

יש לשים לב שלא להניח כוס חלב במקרר, כשבמדף מתחתיו ישנן חתיכות של בשר, מחשש שמא יהיה ניתן מהחלב על הבשר. וכן כל כיוצא בזה.

בשר שנפל לחלב קר

חתיכת בשר קרה שנפלה לחלב קר או שנשפך עליה חלב קר, שוטף אותה במים יפה יפה ומותרת לאכילה. (צא)

ואמנם מאכלים שהחלב נספג בהם, כמו בורקס בשרי או בשר טחון, שנפלו לחלב או שנשפך עליהם חלב, ודאי שלא שייך לשוטפם במים, שמחמת רכותם נבלע בהם החלב, ולא תועיל להם שטיפה כלל.

בשר שנפל לחלב חם

נפלה חתיכת בשר לתוך סיר חלב חם מאוד שהיד סולדת בו (פירוש, חם מאוד שנמנע לשתותו מחמת חמימותו), מסלק את חתיכת הבשר מיד, ואחר כך צריך למדוד אם יש פי שישים בחלב כנגד חתיכת הבשר, כגון שהחתיכה שוקלת 10 גרם, ונמצא בסיר חלב במידה של 600 גרם, אז החלב מותר בשתיה, אך אם היה פחות מ- 600 גרם, נאסר החלב בשתיה ובהנאה, ויש לשפוך אותו. (שלחן ערוך יורה דעה סימן צח סעיף א)

הבהרה

יש לדעת שבכל מקרים אלו וכיוצא, אין לאדם לסמוך על עצמו ולמדוד את הכמויות, אלא עליו להראות את התערובת לרב מורה הוראה, ויורהו כיצד יעשה לפי הנפח של המאכל או הכלי.

אין מבטלים איסור לכתחילה בדאורייתא

ויש לדעת כי במקרה זה שלא נמצא פי שישים בחלב כנגד חתיכת הבשר, אסור להוסיף עוד חלב כדי שבסך הכל יהיה פי שישים מהבשר. כי כלל גדול בידינו "אין מבטלים איסור לכתחילה", דהיינו כיון שהתערובת הזאת הבאה לפנינו, הינה כבר תערובת של איסור בשר בחלב, אין להתיר להוסיף עוד מאכל שהוא, כדי שתתרבה הכמות ובסך הכל יהיה פי שישים חלב מחתיכת הבשר. (סימן צט סעיף ה)

ביטול איסור מדברי חכמים

ואמנם כל זה דוקא כשנפלה חתיכת בשר בהמה לסיר חלב, אבל אם נפלה חתיכת עוף 10 גרם לסיר חלב, ובדק את כמות החלב וראה שיש 400 גרם חלב, שזה רק פי ארבעים מחתיכת הבשר, פשוט שחתיכת העוף אסורה באכילה, אלא שכדי להתיר את החלב, מותר להוסיף עוד 200 גרם של חלב או מים, שבסך הכל יהיה פי שישים כנגד העוף, והחלב יהיה מותר באכילה.

והטעם לדבר, כיון שלא נאסר להוסיף ולבטל איסור אלא באיסור שהוא מן התורה כבשר בהמה בחלב אבל עוף בחלב שהוא אסור רק מדברי חכמים, הם אסור, והם התיירו לנו במקרה שנמצא בחלב פחות משישים שנוסיף עד פי שישים ויהיה מותר באכילה. ואולם בני אשכנז מחמירים בזה, וגם באיסורים מדברי חכמים אינם מוסיפים עוד כדי להתיר. (סימן צט סעיף ו)

נאסר הסיר

יש להזהר שכאשר מוסיפים את 200 גרם החלב כדי לבטל את האיסור, אין להוסיף לתוך הסיר שבו נפלה חתיכת העוף, מאחר שהסיר נאסר מבליעת בשר וחלב, ואם כן אסור לבשל בו. לכן ימתין שהחלב יתקרר וישפוך אותו לסיר חלבי אחר, ויוסיף שם את 200 גרם החלב האחרים ויבשל.

ומכל מקום פשוט שאסור לתת לכתחילה 10 גרם של חתיכת בשר בהמה או עוף בסיר של חלב שיש בו 600 גרם, שהרי בזה הוא מבטל את האיסור בכוונה תחילה.

חם מעט

חתיכת בשר שנפלה לסיר חלב שהיה חם מעט, אך לא בחום שהיד סולדת בו, דינו כחלב קר, ולכן די בזה שיוציא את החתיכה מיד, וישטוף אותה ומותרת באכילה. (סימן קה סעיף ב)

כלי שני

אם נפלה חתיכת בשר לתוך חלב שבכלי שני (פירוש, הכלי שבו רתח החלב על האש או באמצעות חשמל הוא נקרא כלי ראשון, ואילו הכוס או הקנקן שאליה הורק החלב מהכלי הראשון, הוא נקרא כלי שני), אף על פי שהחלב חם, ישטוף את החתיכה ומותרת באכילה. והמחמיר תבוא עליו ברכה. (סימן קה סעיף ב)

גבינה שנפלה לבשר חם

בכל הדינים שנזכרו לעיל בבשר שנפל לחלב, הוא הדין להיפך, כגון: אם נפלה חתיכת גבינה לתוך תבשיל של בשר חם שהיד סולדת בו, שצריך לסלק את חתיכת הגבינה מיד, ומשער אם יש בתבשיל פי שישים מכל חתיכת הגבינה. וכגון שחתיכת הגבינה שוקלת 10 גרם, ויש בסיר מהמרק והירקות והבשר 600 גרם, אז התבשיל מותר באכילה, אבל פחות מ- 600 גרם נאסר התבשיל באכילה.

ואמנם אם התבשיל הוא עוף ולא בשר בהמה, כבר התבאר לעיל שלבני ספרד מותר להוסיף עד פי שישים, ואין צריך להוסיף דוקא עוף אלא כל מאכל שהוא ירקות, מים וכדומה, וירתיה שנית ורשאי לאוכלו.

חלב שנשפך לבשר

אם נשפך חלב לתוך סיר עם תבשיל בשר בהמה, יש למדוד שיהיה בתבשיל הבשר, פי שישים מכמות החלב שנשפך. ואם אין פי שישים, ישפוך את התבשיל.

חלב שנשפך לעוף

وهוא הדין בכל האופנים הנ"ל, אם נשפך חלב לסיר עם תבשיל עוף, שגם כן צריך למדוד פי שישים כנגד החלב שנשפך. אלא שבתערובת זו אם אין בתבשיל העוף כולו פי שישים מהחלב שנשפך, רשאי להוסיף עוד ירקות ומרק ועוף, עד שיהיה פי שישים מהחלב. אלא שימתין שהתבשיל יתקרר, ויעביר אותו לסיר בשרי אחר וירתיה את הכל יחד שנית, ואז התבשיל יהיה מותר באכילה. ואמנם בני אשכנז מחמירים בזה, שגם בתערובת עוף בחלב, אם אין פי שישים אינם מוסיפים עוד.

כפית חלבית בסיר בשר

כפית חלבית שאינה בת יומא, [דהיינו שעברו יותר מ-24 שעות מהשימוש האחרון שהשתמש בכפית בחלב חם שהיד סולדת בו], ונפלה לסיר שבתוכו תבשיל בשרי חם, אין התבשיל נאסר, כיון שהטעם הבלוע בכפית הוא טעם פגום [כל טעם שנבלע בכלי על ידי הבישול, אם תוך 24 שעות ניתן את הכלי בתוך תבשיל חם, הרי שהכלי יפלוט טעם טוב לתבשיל. ולכך אם הוא טעם של מאכל איסור, הרי הוא אוסר את התבשיל, אבל לאחר 24 שעות נפגם טעמו, ומה שיפלוט לא יאסור את התבשיל].

ואמנם אם הכפית החלבית היתה 'בת יומא', [דהיינו שבתוך 24 שעות האחרונות השתמש בכפית בחלב חם שהיד סולדת בו, וטעמו עדיין לא נפגם], ונפלה לתבשיל בשר או עוף חם, צריך לשער אם יש פי שישים בתבשיל כנגד משקל הכפית, התבשיל מותר. אך אם אין פי שישים, נאסר גם התבשיל.

אם הוא מסופק אם הכפית החלבית היא בת יומא או לא, אנו מקילים להחשיבה שאינה בת יומא, שכלל בידינו, 'סתם כלים אינם בני יומם'. (סימן צד סעיף ו. ז. פ.)

והוא הדין בכל זה להיפך, בכפית בשרית שנפלה לתבשיל של חלב חם, ופשוט.

הלכות כשרות המטבח

ודע שכל זה בכפית 'חלבית' שנפלה לתבשיל בשרי חם שבכלי ראשון, אבל אם נפלה הכפית לתבשיל בשרי חם שבכלי שני, רשאי לאכול את התבשיל אף אם אין שישים כנגד הכפית. (ה"ע ח"ז סו טז)

כנגד כמה מהכפית משערים

כפית חלבית בת יומא, שהוכנסה בטעות לתבשיל בשר חם ובחש בה בתבשיל, צריך לשער אם יש פי שישים בתבשיל כנגד החלק שנכנס מהכפית בתבשיל, אבל אין צריך לשער שישים כנגד כל הכפית. (סימן צד סעיף א. ה"ע ח"ז סו)

בני אשכנז

לבני אשכנז אין מספיק שיהיה פי שישים כנגד החלק שנכנס מהכפית בתבשיל, אלא צריך שיהיה פי שישים כנגד כל הכפית. (הרמ"א סימן צד סעיף א)

כפית שנכנסה פעמיים

כפית חלבית בת יומא, שהוכנסה בטעות לתבשיל בשר ובחש בה בתבשיל והוציאה. ולאחר מכן הכניס שוב את הכפית החלבית ובחש בה, צריך לשער שיהיה בתבשיל פי מאה ועשרים כנגד החלק שנכנס מהכפית בתבשיל. ומכל מקום אם הכניס את הכפית פעם שלישית לתוך התבשיל, אין צורך שיהיה בתבשיל עוד פי שישים [דהיינו מאה שמונים] כנגד החלק שנכנס מהכפית בתבשיל בפעם השלישית, אלא די במאה עשרים. (סימן צד סעיף ב)

נודע בינתיים

ואמנם כפית חלבית בת יומא, שהוכנסה בטעות לסיר בשר ובחש בה בתבשיל והוציאה, והבחין שזו כפית חלבית. ולאחר מכן שכח ושוב הכניס את הכפית החלבית ובחש בה, במקרה זה די שיהיה פי שישים בתבשיל מהכפית, ואין צריך פי מאה ועשרים. (סימן צד סעיף ב)

בני אשכנז

בני אשכנז אינם מחלקים בין אם נודע לו בינתיים שזו כפית חלבית או לא, ובכל אופן אינם מצריכים פי מאה עשרים אלא פי שישים, אך כנגד כל הכפית כדלעיל. (הרמ"א סימן צד סעיף ב)

[כדי להבהיר את חילוקי הדינים בדין זה של כף חלבית בת יומא שהוכנסה בטעות לסיר בשר, כתבנו בס"ד קצת ממקורות ההלכה בזה למעוניינים, וכדלהלן.]

ראשית, כפית חלבית בת יומא, כיון שיש בה טעם לשבח כדלעיל, נמצא כשמכניסה לתוך התבשיל היא פולטת טעם טוב, לכך צריך פי שישים בתבשיל כנגדה.

חנ"ך [חתיכה נעשית נבלה]

יש מושג בהלכה הנקרא חנ"ך [ר"ת חתיכה נעשית נבלה], וכדי לבארו נעמוד על ההבדל בין שתי הדוגמאות שלפנינו:

תפוח אדמה שנפל לתבשיל חם של איסור, כגון של בשר נבלה, הרי ודאי שנאסר התפוח אדמה ואסור לאוכלו. ואם נפל אותו תפוח אדמה לתבשיל כשר, כגון לתבשיל של מרק ירקות, צריך לשער שיהיה פי שישים מהאיסור הבלוע בתפוח אדמה, כיון שהתפוח אדמה עצמו אינו מאכל איסור, אלא רק הבלוע בו הוא האיסור.

ולעומת זאת, חתיכת בשר שנפלה לסיר של חלב חם ונאסרה. ונפלה חתיכת הבשר לתוך תבשיל של מרק ירקות, צריך פי שישים כנגד המשקל של כל החתיכה, ולא רק כנגד החלב הבלוע בה.

הלכות כשרות המטבח

ולכאורה מה ההבדל בין התפוח אדמה, שדי בשישים כנגד הבלוע, לבין חתיכת הבשר שמצריכים אנו שישים כנגד כל החתיכה? אלא שונה הוא דין של בשר בחלב משאר איסורים, שבבשר בחלב ישנו דין של חנין, [חתיכה נעשית נבלה], והיינו שלא רק הבלוע בחתיכה הוא האיסור, אלא כל החתיכה עצמה כולה נעשתה איסור, גם החלב וגם הבשר עצמו נחשבים איסור, ולכן מצריכים אנו שישים כנגד כל החתיכה. וזה שאמרו 'חתיכה, נעשית נבלה', דהיינו החתיכה כולה נעשתה איסור כמו נבלה. מה שאין כן בתפוח אדמה שהוא עצמו אינו איסור כלל.

ומעתה, ברגע שהכניס את הכפית החלבית 'בת יומא' לתוך הבשר, ופלטתה הכפית מהחלב הבלוע בה לתוך התבשיל, הרי ודאי שגם בלעה היא מתבשיל הבשר, ונמצא שמעורב בכפית מבשר וחלב גם יחד, ונעשתה הכפית כולה נבלה - איסור חדש שלא היה קודם. ומעתה, כאשר נפלה הכפית בפעם השניה, אף שהיה כבר פי שישים בפעם הראשונה כנגד החלב, אך מכיון שנבלע בכפית בשר, נמצא שעתה בלוע בכפית איסור נוסף של 'בשר בחלב', ונחשב כמו שנפלו שתי כפיות של איסור בבת אחת בסיו, שצריך עוד שישים כנגד הכפית השניה, כך כאן, צריך עוד שישים כנגד האיסור החדש של בשר בחלב שבלוע בכפית, לבד מהשישים שהיו נגד החלב שהיה בלוע בתחילה בכפית.

ולפי זה מובן גם כן, מדוע אם נכנסה הכפית פעם שלישית לתבשיל, אין צריך עוד שישים כנגד הפעם השלישית, כיון שבפעם השלישית, לא התחדש שום איסור בכפית, שכבר בפעם השניה נעשתה הכפית 'נבלה' מבלעית הבשר עם החלב הבלוע מכבר, ולכן די בכמות של המאה עשרים כדי לבטל את שני האיסורים שבכפית.

אלא שעדיין יש להבין, מה הסברא לחלק בין אם הבחין שזו הכפית חלבית לאחר שנכנסה הכפית בפעם השניה, שאז צריך שוב שישים כנגד האיסור החדש, לבין אם הבחין שהכפית חלבית לאחר שנכנסה הכפית בפעם הראשונה, שאז מספיק שיהיו שישים בסך הכל כנגד הכפית? וכתבו הפוסקים שההבדל בזה הוא, כי ברגע שנודע שהכפית חלבית לאחר שנכנסה בפעם הראשונה ויש פי שישים, כבר התבטל האיסור ונעשה כל התבשיל היתר. ולאחר מכן כשהכניס שוב את הכפית שבלעה מהבשר ונעשתה נבלה, שוב התבטל איסור זה באותם שישים של היתר. לא כן כשנודע שהכפית חלבית רק לאחר שהוכנסה בפעם השניה, הרי לפנינו עכשיו שני איסורים: א. איסור 'החלב' שנפלט מהכפית לתוך הבשר. ב. איסור 'הבשר בחלב' שנפלט מהכפית שנעשתה נבלה. ולכן צריך שישים כנגד החלב, ועוד שישים כנגד הבשר בחלב.

איסור כבש בבשר בחלב

אף על פי שמן התורה נאסר בשר בחלב בדרך בישול בלבד, מכל מקום חכמים אסרו באכילה גם בשר בחלב 'כבוש', כגון חתיכת בשר שנפלה לתוך חלב קר ושהתה בתוכו 24 שעות, נאסרו הבשר והחלב באכילה. אך אם שהה הבשר בחלב פחות מ-24 שעות, די לשוטפו במים יפה יפה, ומותר באכילה. (י. פ)

בשר שנפל לתוך חלב ויש ספק אם שהה בתוכו 24 שעות, יש להתירו באכילה, ואפילו לבשלו ולאוכלו מותר, שכלל גדול בידינו 'ספק דרבנן לקולא' [כלומר, כשיש ספק בדבר שאיסורו מדברי חכמים, אנו פוסקים להקל]. (פב, צא)

ירקות שנכבשו בחלב

מיני ירקות שנפלו לחלב, ושהו בתוכו 24 שעות, אסור לאכול ירקות אלו עם בשר. אך אם שהו פחות מ-24 שעות, די לשטפם היטב ורשאי לבשלם עם בשר. והוא הדין בספק אם שהו 24 שעות או פחות, ישטפם ומותר לבשלם עם בשר ולאוכלם.

כבוש בכלים

כלי ששהה בתוכו חלב 24 שעות, אף על פי שהחלב צונן, נעשה הכלי חלבי, וישים לב שלא להשהות בתוכו מאכל בשרי. ומכל מקום אם בטעות השהה בו מאכל בשרי אפילו במשך 24 שעות, מותר הבשר באכילה. (קלו)

קופסאות גבינה

אשר על כן, קופסאות המכילות בתוכן מאכלי חלב כמו גבינה וכדומה, ופעמים לאחר שמרוקנים אותן משתמשים בהן לאחסן בתוכן מיני מאכלים, אין להניח בהן לכתחילה מאכלי בשר. וטוב להחמיר כן גם בקופסאות גלידה חלבית. ובפרט כיום שמצוי מאוד השימוש במיקרוגל, וקיים חשש שיחמם את המאכל בעודו בכלי החלבי במיקרוגל. ומכל מקום אם הניח מאכלי בשר או מרק בשר בקופסאות הללו, אף על פי ששהו בתוכן 24 שעות, מותר לאוכלם. (מעדני השלחן סימן קה ס"ק ב)

בישל חלב בסיר בשרי

סיר בשרי 'בן יומו' [דהיינו שבתוך 24 שעות האחרונות בשלו בו בשר], שבטעות שכן ובישל בו חלב, החלב נאסר באכילה, כיון שטעם הבשר הבלוע בסיר, עדיין הוא טעם טוב והוא יוצא ונבלע בחלב ואוסרו. אבל אם 'אינו בן יומו' [דהיינו שעברו יותר מ-24 שעות משבשלו בו בשר], מותר החלב באכילה, כיון שכבר נפגם הטעם הבלוע בו, ואינו נותן טעם טוב בחלב. ומכל מקום בכל מקרה הסיר צריך הכשר בהגעלה.

אם במזיד לקח סיר בשרי ובישל בו חלב, גם החלב נאסר באכילה. (רלד. ה"ע ז פא)

נ"ט בר נ"ט דהיתרא [נותן טעם בן נותן טעם של היתר]

סיר שבישל בו בשר, ושטף אותו היטב ללא שום שאריות שומן, ורוצה לבשל בו מאכל פרווה, כגון אטריות כדי לאוכלם עם גבינה, לבני ספרד מותר לעשות כן לכתחילה אפילו מיד אחר בישול הבשר, משום שכלל גדול בידינו "נותן טעם בן נותן טעם של היתר, מותר". דהיינו, שהבשר הבלוע בסיר נותן טעם בסיר, והסיר נותן טעם לאטריות, וזה עדיין היתר בהיתר אטריות עם טעם בשר, ואת האטריות אוכלים עם גבינה, נמצא שהטעם הבשרי רחוק מהמאכל החלבי הרבה. לא כן כשבישל חלב בסיר בשרי, טעם הבשר המושבח הבלוע בסיר נפגש ישירות עם החלב ונותן בו טעם ואוסרו.

והוא הדין שאחר שטיגן שניצל עוף או קציצות בשר במחבת, וניקה אותו היטב היטב מכל לחלוחית של שומן, מותר לטגן בו ביצה, כדי לאוכלה עם גבינה. (תטו. שו"ת יביע אומר חלק ט יורה דעה סימן ד. ה"ע ח"ז עמוד עד)

שמן בשרי

ופשוט שכל זה במחבת אבל בשמן עצמו שטיגנו בו בשר, ואחר כך טיגנו בו ביצה, אסור לאכול ביצה זו עם חלב, וצריך להמתין שש שעות לאכילת חלב. (תיד)

הלכות כשרות המטבח

ודע שכל דין נ"ט בר נ"ט לא נאמר אלא בבשר וחלב, שכל אחד לבדו עם האטריות הוא היתר בהיתר, אבל סיר 'בן יומו' הבלוע ממאכל איסור, ובישל בו בטעות מאכל היתר, נאסר התבשיל באכילה, אלא אם כן 'אינו בן יומו', שאז הוא נותן טעם לפגם ומותר לאכול את התבשיל.

בני אשכנז

ואמנם בני אשכנז מחמירים בדין זה של "נותן טעם בר נותן טעם", ולא מתירים אלא אם כן כבר בישל את האטריות או את הביצה בסיר בשרי, שאז מותר לאוכלם עם גבינה, אבל אין להתיר לכתחילה לבשל האטריות על מנת לאוכלם עם גבינה. (הרמ"א סימן צה סעיף ב)

סכין

על כל אדם לייחד בביתו שני סכינים, אחד למאכלי בשר ואחד למאכלי חלב, ולא יחתוך בשר בסכין חלבית או גבינה בסכין בשרית. (תנד)

הגדרת סכין 'חלבית'

סכין 'חלבית' היינו כשהשתמשו בה במאכל חלבי חם בחום שהיד סולדת בו (פירוש, חם מאוד שנמנע לאוכלו מחמת חמימותו), שאז בולעת הסכין ממנו, כגון שחתכו בסכין עוגת גבינה או פיצה חמה. אבל במריחת גבינה או חמאה וכדומה, אין שם של סכין 'חלבית' עליה. ולכן סכין שרק מרחו בה גבינה, והיא נקיה ורחוצה יפה, אם חתכו בה בשר, מותר לאוכלו.

הגדרת סכין 'בשרית'

סכין 'בשרית' היינו כשהשתמשו בה במאכל בשרי חם בחום שהיד סולדת בו, כגון שחתכו בסכין שניצל חם. אבל אם חתכו בסכין שניצל קר וכדומה, אין שם של סכין 'בשרית' עליה. ולכן סכין שחתכו בה רק מאכלי בשר קרים, והיא נקיה ורחוצה יפה, אם חתכו בה גבינה צהובה, מותר לאוכלו.

סכין לחיתוך לחם

טוב ונכון לייחד סכין מיוחדת לחיתוך לחם. אך מעיקר הדין מותר לחתוך לחם בסכין 'חלבית', כדי לאוכלו עם בשר. וכן מותר לחתוך לחם בסכין 'בשרית', כדי לאוכלו עם חלב. ובלבד שיזהר שהסכין תהיה נקיה ורחוצה יפה יפה. (תנה)

סכין 'בשרית'

סכין 'בשרית' נקיה שבטעות מרחו בה גבינה, מותר לאכול את הגבינה, ואת הסכין צריך לשטוף ולהדיח היטב משמנונית הגבינה. (הבית היהודי רמח)

סכין 'בשרית' נקיה שבטעות חתכו בה גבינה קשה, הגבינה מותרת באכילה. אך את הסכין ישטוף וישפשף היטב עם סקוטש וסבון, או ישפוך עליה מים רותחים מכלי ראשון. (ה"ה רמח)

הלכות כשרות המטבח

סכין 'בשרית' שבטעות חתכו בה עוגת גבינה חמה שהיד סולדת בה והיא עדיין בתבנית האפיה, אם יש בעוגה כמות של פי שישים כנגד מקום הסכין שחתך, העוגה מותרת באכילה. אך ממקום החתך שבעוגה, יחתוך עובי של 'קליפה', דהיינו עובי שתינטל שכבה שלימה כאחד ולא פירורים. (סימן צד סעיף ז, ה"ה רמז)

ואולם אם העוגה הועברה לכלי שני, אף על פי שעדיין היד סולדת בה, אין צריך שישים כנגד מקום הסכין, אלא שהמחמיר תבוא עליו ברכה. (הרמ"א סימן צד סעיף ז)

סכין 'חלבית'

סכין 'חלבית' נקיה שבטעות חתכו בה בשר קר, הבשר מותר באכילה, אך את הסכין ישטוף וישפשף היטב בחומרי ניקוי. (ה"ה רמח)

סכין 'חלבית' נקיה שבטעות חתכו בה בשר חם שהיד סולדת בו, אע"פ שהוציאו את הסיר מהאש, כיון שהבשר נמצא עדיין בכלי ראשון או שהוא בשפור או על הרשת שהיתה על המנגל, אם יש בחתיכת הבשר כמות של פי שישים כנגד מקום הסכין שחתך, הבשר מותר באכילה. אך ממקום החתך שבבשר, יחתוך עובי של 'קליפה', דהיינו עובי שתינטל שכבה שלימה ולא מפוררת. (סימן צד סעיף ז, ה"ה ח"ז סח, ה"ה רמז)

ואולם אם הבשר הועבר לכלי שני, אף על פי שהיד סולדת בו, אין צריך שישים כנגד מקום הסכין, והמחמיר תבוא עליו ברכה. (הרמ"א סימן צד סעיף ז)

סכין 'בת יומא'

ואולם כל הדינים הנ"ל בסכין 'חלבית' או 'בשרית', הם דוקא אם הסכין היתה 'בת יומא' [שלא עברו 24 שעות מהשימוש האחרון בחלב חם או בבשר חם שהיד סולדת בו], שאז הטעם הבלוע בה הוא נותן טעם לשבח. אבל אם לא היתה הסכין בת יומא [שעברו עליה 24 שעות מהשימוש האחרון בחלב חם או בבשר חם], אינה אוסרת כלל את המאכל, כיון שהטעם הבלוע בה הוא פגום אינו מבליע במאכל טעם טוב.

דבר חריף

סכין 'חלבית' 'בת יומא', וחתך בסכין זו דבר חריף, כגון: בצל, כיון שהבצל הוא דבר חריף וגם בשעה שחותך הוא דוחק את הסכין חזק בחיתוכו, במעשה זה נפלט הבלוע בסכין לתוך הבצל, ולכן צריך ליטול משני הצדדים של מקום החיתוך שבבצל כעובי אצבע, דהיינו 2 ס"מ מכל צד, ואז יהיה מותר לאכול את שאר הבצל עם בשר, אך את חלקי החיתוך, אסור לאכול עם בשר. (סימן צו סעיף א)

ההבדל בין נ"ט בר נ"ט לדבר חריף

ואף על פי שבמקרה זה, הגבינה נתנה טעם בסכין, והסכין נתנה טעם בבצל, והבצל נתן טעם בבשר, ואם כן דומה זה למה שהתרנו לעיל 'נותן טעם בר נותן

הלכות כשרות המטבח

טעם, ולמה נאסר כאן לאכול את מקום החיתוך שבבצל עם בשר. תרצו הפוסקים שבדבר חריף, כוחו חזק כל כך שיש בכוחו להפליט את ממשות המאכל הבלוע בכלי, ולהבליעו בתוך הבצל. נמצא שבבצל לא בלוע רק טעם גבינה בלבד, אלא ממשות הגבינה בלועה שם, ולכן אין לאוכלו עם בשר.

סכין בטעם פגום

ואולם כל זה לא אסרנו אלא בסכין חלבית 'בת יומא', שכיון שבלוע בה טעם לשבח, ממילא מעבירה לבצל טעם לשבח. אבל אם הסכין 'אינה בת יומא', וחתך בה בצל, מותר לאכול או לבשל בצל זה עם בשר. משום שבלוע בסכין טעם פגום ואינו אוסר. (סימן צו סעיף א)

סכין הבלועה ממאכל איסור

ואמנם סכין שהיתה בלועה ממאכל איסור ולא הספיק להגעילה, אף על פי שעברו 24 שעות מהשימוש האחרון שבה וטעמה כבר נפגם, אם בטעות חתך בה דבר חריף, כגון: בצל, אסור לאוכלו. (סימן קג סעיף ו)

טעם האיסור

וטעם ההבדל בין אם הסכין בלועה מאיסור שאינו בן יומו, לבין אם הסכין בלועה מהיתר שאינו בן יומו, כתבו הפוסקים [אליה רבה, כרתי ופלתי, רבי עקיבא איגר, חכמת אדם, פרי מגדים, כנסת הגדולה, מהרש"ל ועוד] כי בבלוע מהיתר, סוף סוף יש בו נ"ט בר נ"ט של היתר, וכמבואר לעיל. לכך בהצטרף שני צדדים להקל - גם נ"ט בר נ"ט וגם נותן טעם לפגם שהרי הסכין אינו בן יומו, אנו מקילים. אבל בבלוע מאיסור, ישנו רק צד אחד להקל בזה שהסכין טעמו פגום, אבל היתר של נ"ט בר נ"ט אין בו, לכך אנו מחמירים בו יותר. (יביע אומר חלק ח סימן מג אות ה)

דבר חריף. חמוץ. מלוח.

כל הדינים האמורים לעיל בבצל, הוא הדין בכל דבר חריף, כגון: שום או צנון וכדומה. וכן הדין בכל הפירות החמוצים, כגון: לימון וכדומה. וכן במאכלים מלוחים, כגון: דגים מלוחים וכדומה. שבכולם חזק כוחם כל כך להפליט את ממשות המאכל ולא רק את הטעם הבלוע בלבד. (סימן צו סעיף ב)

שני כיוורים

טוב שיהיו שני כיוורים במטבח, אחד לכלי בשר ואחד לכלי חלב. ומכל מקום אם יש רק כיוור אחד, מותר להדיח שם כלי בשר במים חמים, ולאחר מכן להדיח כלי חלב במים חמים מיד, וכן להיפך. (תעד)

כיוור שנסתם

כיוור שמדיחים בו כלי בשר וכלי חלב ונסתם הכיוור, רשאי לשפוך מים רותחים בתוכו כדי לפתוח את הסתימה, כיון שאף אם נחשוש שנשארו שם חתיכות גבינה ובשר, הרי הם פגומים מחומרי הניקוי, ואין בהם איסור בישול בשר בחלב. (קעד)

שיש מטבח

טוב לייחד שיש אחד לשימוש מאכלי חלב, ושיש אחד לשימוש מאכלי בשר. (תסד)

סקוטש

טוב לייחד סקוטש אחד להדחת כלי בשר וסקוטש אחד להדחת כלי חלב. ומכל מקום אם עתה אין לו אלא סקוטש אחד, רשאי להשתמש בו לכלי בשר ואחר כך ישטפנו היטב וישתמש בו לכלי חלב, או להיפך. (תפג)

שמן רותח לאשפה

יש להזהר שפעמים ומטגנים קציצות בשר במחבת, ומחמת שאין רוצים לשפוך את השמן בכיור שלא יגרום לסתימה, שופכים את השמן לפח האשפה. אך אם ישפך השמן על שאריות גבינה או חלב, נמצא שעובר על איסור בישול בשר בחלב מעירוי של שמן רותח מכלי ראשון, כי את עצם הבישול אסרה התורה אפילו אם ברור לו שלא יאכל. ולכן יש להזהר שלא לשפוך את השמן על שאריות חלב, או להמתין ולשפוך את השמן רק לאחר שיתקרר. (קעט)

סינרים לתינוקות

יש לייחד לתינוקות סינר אחד לארוחות בשריות וסינר אחד לארוחות חלביות, כי פעמים שנופל מהמאכל על הסינר, ונשאר בו מעט ממשות של גבינה, ולאחר מכן בארוחה בשרית נופל בשר ולוקח התינוק ואוכל, ושמה נדבק משניהם יחד.

ומכל מקום לכבס את הסינרים יחד פשוט שמותר, אף על פי שהמים רותחים, ואין בזה חשש של איסור בישול בשר בחלב, מאחר שהממשות נפגמת בחומרי ניקוי.

מיקרוגל ללא גופי השחמה

מיקרוגל אחד שרוצים לחמם בו גם מאכלי בשר וגם מאכלי חלב, הדבר אפשרי באופן הבא: למשל, אדם שעל פי רוב רוצה להשתמש בו רק לחמם מאכלי בשר, ייחד את המיקרוגל למאכלי בשר, וכשירצה לחמם בו מאכלי חלב, יעטפם בשקית ניילון סגורה או בקופסה סגורה לגמרי בלי חורים. וכן להיפך אם דרכו לחמם בעיקר מאכלי חלב, ייחד את המיקרוגל למאכלי חלב, וכשירצה לחמם בו מאכלי בשר, יעטפם בשקית ניילון סגורה או בקופסה סגורה לגמרי בלי חורים. (קסז)

תנור או מיקרוגל עם גופי השחמה

תנור אפיה שיש בו שני תאים, צריך לייחד תא אחד למאכלי חלב בלבד, ותא שני למאכלי בשר בלבד. וכן צריך לייחד תבניות לחלב לבד ולבשר לבד. ויש מחמירים שלא לאפות בתא אחד חלב, ובתא אחד בשר יחד באותו זמן. (תצד)

תנור אפיה שיש בו תא אחד בלבד, ואפה בו מאכלי בשר, ורוצה עתה לאפות בו

מאכלי חלב, ימתין 24 שעות לאחר השימוש בבשר, וינקה את התנור היטב מכל שיירי מאכל או שומן שנדבקו בדפנות התנור, ואחר כך ידליק את התנור כחצי שעה ויותר בחום הגבוה, כדי שאם נשארה איזו זיעה וטעם בדפנות התנור מהמאכל הקודם, ישרף הכל כליל על ידי היסק זה, ואז יאפה מאכל חלבי. ופשוט שישתמש בתבניות נפרדות למאכלי חלב לבד ולמאכלי בשר לבד. (תצב)

כל האמור דוקא אם השתמשו בו למאכל בשרי, אבל אם השתמשו בו למשקה בשרי כגון מרק, לא יאפה בתנור מאכלי חלב, אלא אם כן היה המרק מכוסה היטב, שאז יכשיר את התנור כהכשר הנ"ל ויאפה בו. (תצב)

היום קצר

אם רוצה להשתמש בתנור למאכלי חלב בתוך 24 שעות שהשתמש בו למאכלי בשר, ינקה את התנור היטב בחומרי ניקוי פוגמים כמו 'סנט מוריץ', 'סנו תנורים' וכדומה, ויסיק אותו חצי שעה ויותר על החום הגבוה וישתמש בו למאכלי חלב.

פיתות במיקרוגל

על פי האמור לעיל בדין נ"ט בר נ"ט, מתבאר שמותר לחמם פיתות במיקרוגל בשרי או לאפות בתנור בשרי מאפה פרווה, כדי לאכלם עם חלב, וכן להיפך כדי לאכול עם בשר. ובתנאי שהתנור והמיקרוגל נקיים לגמרי מכל שיירי שומן.

מדיח כלים

מדיח כלים שפועל באופן זה, שלאחר שמכניסים את הכלים בתוך המכונה, זורמים על הכלים מים רותחים המעורבים בחומרי ניקוי, ואחר כך נעשית שטיפה שנייה במים נקיים רותחים, ישנה אפשרות להדיח בו כלי בשר ולאחר מכן כלי חלב, ובתנאי שמקפידים שלא יהיו בצלחות שיורי מאכל ממש גדולים אלא לכלוך ושומן בלבד. אולם אם לא מקפידים ומכניסים לשם גם שיורי מאכל גדולים כחתיכות בשר וחתיכות פיצה, וכגון בבתי מלון ובמסעדות שקשה להזהר בזה, יש להצריך לייחד שני מדיחי כלים אחד לכלי בשר ואחד לכלי חלב. (תפד)

בשר וחלב על שלחן אחד

אסור לאכול בשר על השלחן, כשיש בצידו השני של השלחן חלב. וכן להיפך אסור לאכול על השלחן חלב, כשיש בצידו השני בשר. מכיון שיש חשש שיטעה האדם ויקח מן המאכל הסמוך אליו בטעות ויאכל. (שכה)

שניים שאוכלים על שלחן אחד

והוא הדין בשניים המכירים זה את זה, ואחד אוכל חלב והשני אוכל בשר, שאסור להם לאכול על שלחן אחד. מכיון שדרכו של אדם לכבד את מכרו ממאכלו, אם כן שמא בטעות יתן לו מהמאכל האסור לו. (של)

שלחן גדול

ואולם אם הם אוכלים על שלחן גדול, ויושבים בריחוק מקום עד כדי שאין האחד יכול להגיע לחברו בהושטת ידו, מותר להם לאכול על שלחן אחד. (שלט)

היכר

אם מניחים בין מאכלי הבשר למאכלי החלב, איזה חפץ שאין רגילות שיהיה מונח על השלחן בשעת האכילה, מותר לשניים לאכול יחד בשלחן אחד אף שיושבים קרוב אחד לשני. שכיון שיש היכר, נזהרים שלא לקחת אחד מחברו. (שלב)

תנאי ההיכר

ההיכר בין הבשר לחלב, מלבד שצריך שיהיה חפץ שאין רגילות להניחו על השלחן בשעת האכילה, צריך גם שיהיה גבוה קצת, כדי שיהיה ניכר, כגון: כיכר לחם שלם שלא אוכלים ממנו בארוחה זו או איזו קופסה שאין רגילות להניחה על השלחן, אבל טבעת או מפתח אינם נחשבים להיכר, כיון שאינם גבוהים. (שלד שלו)

קנקן

קנקן שתיה, כיון שיש רגילות שהוא יהיה על השלחן אין זה הפסק, אבל לאדם שאינו רגיל להניחו על השלחן, נחשב הקנקן להפסק. (שלה)

שניים שאינם מכירים

שניים שנודמנו במסעדה לאכול על שלחן אחד ואינם מכירים זה את זה, מותר שאחד יאכל חלב והשני יאכל בשר, שכיון שאינם מכירים זה את זה, אין חשש שיתן האחד לשני ממאכלו. (של)

אכילת חלב אחר אכילת בשר**בני ספרד**

האוכל בשר או עוף, אין לו לאכול מאכלי חלב עד שיעברו שש שעות מסיום אכילת הבשר. ואולם במקום צורך שממהר מאוד כמו לשיעור תורה וכדומה, יש להקל לו לאכול מאכלי חלב אחר חמש שעות וחצי. (י. שפד)

ממתי מונים שש שעות

אין צריך למנות שש שעות מסיום כל הסעודה, אלא די למנות שש שעות משעה שגמר לאכול את הבשר ממש. (שצא)

המאריך על שולחנו

ולכן האוכל מאכלי בשר, ולאחר מכן נמשכה סעודתו כמה שעות באמירת דברי תורה ושירות ותשבחות לה' יתברך, ובאכילת מיני מתיקה וקינוחים למיניהם,

אינו מונה שש שעות משעת גמר הסעודה, אלא משעת גמר אכילת הבשר.

תבשיל בשרי

האוכל תבשיל בשרי, כגון מרק ירקות שהתבשל עם עוף, אף על פי שאינו אוכל את העוף אלא רק את הירקות, בכל זאת המנהג להמתין שש שעות. (תיד)

ביצה של חמין

נהגו ישראל קדושים ליתן ביצה בתוך התבשיל של שבת, נובטעם הדבר עיין בחוברת 'השבת בהלכה ובאגדה' חלק א], ויש לדעת כי ביצה זו הרי היא נחשבת למאכל בשרי גמור, וצריך להמתין אחר אכילתה שש שעות כדי לאכול מאכלי חלב. ואפילו אם היתה מונחת בתוך שקית ניילון, כמו שמניחים חיטה או אורז בתוך שקית ונותנים בתבשיל, בכל זאת הרי הם כמאכל בשרי לכל דבר. (סימן צה סעיף ב)

ומודה ועוזב ירוחם

אכל מאכלי חלב ונזכר שהוא בתוך שש שעות, יפסיק מיד, וחייב לעשות תשובה שעבר על ההלכה, ויתחרט וילמד הלכות בשר בחלב וזה הטוב יכפר בעד. (י. כט)

בני אשכנז

מנהגים שונים יש בבני אשכנז, בענין ההמתנה בין אכילת מאכלי חלב לאחר מאכלי בשר, יש שבאמת נהגו להמתין שש שעות, כדעת הרמב"ם ומרן השלחן ערוך. ויש שנהגו להמתין ארבע שעות, ויש שנהגו להמתין שלוש שעות, ויש שנהגו להמתין רק שעה אחת. אולם כבר כתב הגאון מהרש"ל נשחי לפני כחמש מאות שנה], 'כל מי שיש בו ריח של תורה, נכון שימתין שש שעות', וכן דעת הרמ"א ביורה דעה סימן פט סעיף א. (שפח)

התרת נדרים

אשכנזי שנהג שלא לאכול מאכלי חלב אחר מאכלי בשר עד לאחר שש שעות, ועתה הזדקן ונחלש ורוצה להקל שלא להמתין שש שעות, צריך לעשות התרה על מה שהחמיר על עצמו, ונהג זאת שלוש פעמים רצופות, ולא אמר בתחילה שמקבל זאת עליו 'בלי נדר', ואז יהיה רשאי לאכול אף בפחות משש שעות. (שצט)

הטעם להמתנת שש שעות

שני טעמים נאמרו בגזרת חכמים שלא לאכול מאכלי חלב אחר בשר או עוף אלא לאחר המתנת שש שעות.

א. הרמב"ם כתב, משום שנשאר בשר בין השיניים, וכשיאכל מאכלי חלב נמצא שאוכל בשר וחלב יחד. אך לאחר שש שעות, גם אם נשאר בשר הרי הוא סרוח לגמרי ואין בו טעם כלל.

ב. רש"י כתב, משום שטבע הבשר למשוך טעם ושמונית בפה זמן ארוך.

הלכות כשרות המטבח

להלכה אנו פוסקים כשני הטעמים, ולכן אם אדם אכל רוטב ושומן של בשר ללא חתיכות בשר כלל, הגם שלפי טעמו של הרמב"ם שהחשש משום הבשר שבין השיניים, לא היה צריך להמתין שש שעות, שהרי לא לעס כלל, מכל מקום חוששים אנו לטעם השני של רש"י שנמשך טעם הבשר בפה, ואינו רשאי לאכול חלב אלא עד אחר שש שעות. (שעא)

שיניים תותבות

והוא הדין לאדם שיש לו שיניים תותבות ואכל בהם בשר, ואחר שהוציאם רוצה לאכול חלב, אין להתיר לו, כי עדיין יש חשש של טעם בשר בפה. ואמנם יש לנקותם היטב משיירי בשר, כדי שיוכל לאכול בהם מאכלי חלב לאחר שש שעות. ומכל מקום כשמתמשים בפלאטה או גשר ליישור השיניים, אינו צריך להוציאם ולנקותם, אך יקפיד לנקות את השיניים היטב קודם אכילת החלב. (שפ)

לעס ולא בלע

לעס בשר בשיניו ולא רצה לאוכלו ופלט את הבשר, אף שלא בלעו ואין חשש שנשאר טעם מהבשר בפה, ימתין שש שעות, משום הבשר שבין השיניים. (שסט)

הבשר עורנו בין שיניהם

הרוצה לאכול חלב אחר שש שעות ורואה שנשאר לו בין השיניים בשר, צריך להוציא אותו ורשאי לאכול את החלב מיד. כיון שאנו חוששים לטעמו של רש"י שלדבריו אין הבדל כלפי הבשר שבין השיניים אם עברו שש שעות או לא. (שעג)

טעימת תבשיל

טעם מעט בשר בלשונו ופלט ולא בלע כלום, אין צריך להמתין שש שעות. (שפב)

ספק אם עברו שש שעות

אדם שמשופק אם עברו שש שעות מסיום אכילתו או לא, רשאי לאכול מאכלי חלב, כיון שאיסור זה הוא מדברי חכמים, וכשיש ספק בדבריהם לא החמירו. (שפו)

קטן

ילד שאכל בשר, מעיקר הדין מותר להאכילו חלב אחר שעה אחת, ובפרט כשיש צורך בדבר, אבל לא יתן לקטנים שהגיעו לחינוך ממתקים ושוקולד חלבי בתוך שש שעות. ומכל מקום ילדים הסמוכים לגיל בר מצוה, יזהרו שלא לאכול מאכלי חלב כלל פחות משש שעות. (ח"ז עמוד מב. יביע אומר חלק ג סימן ג אות ז)

חולה או יולדת

חולה או יולדת בתוך שלושים יום ללידה, יכולים להקל לאכול חלב אחר שעה אחת, כיון שעל חולה לא גזרו חכמים אלא שיזהרו לנקות את השיניים היטב מכל

הלכות כשרות המטבח

שיירי מאכל בשרי. והוא הדין לאשה שמניקה בפועל שצריכה לשתות חלב, שיכולה להקל בזה גם לאחר שלושים יום. (שצח, שצט)

ברכה בטעות

שכח שהוא בתוך שש שעות, ובירך על מאכל חלבי ונזכר, יטעם ממנו מעט, כדי שלא תהא ברכתו לבטלה. והוא הדין אם בירך בטעות בתענית על מאכל מסוים, שיטעם ממנו מעט. ואמנם במאכל של איסור, אף אם האיסור מדברי חכמים כגון בישולי גויים, וברך עליו בטעות ונזכר, לא יטעם כלל. (תח)

סוכר עם טיפות חלב

מותר בתוך שש שעות מאכילת הבשר, לשתות תה עם סוכר שהתערבו בו כמה טיפות חלב. וכן מותר לבחוש את התה בכפית חלבית. (תכח)

חזקת בשרי

מסעדות שמוכרות מאכלי בשר וגם מאכלי פרווה כמו פלאפל, צ'יפס וכדומה, וכותבים על מאכלי הפרווה שהם 'בחזקת בשרי', דהיינו שבאותם מלקחיים שלוקח המוכר את הבשר, לוקח בהם גם את הפלאפל, ואינו נוהר לקחת במלקחיים אחרות, יש להעיר למשמע אונם שלא טוב לעשות כן אלא ייחדו לעצמם מלקחיים אחרות למאכלי פרווה.

ובכל זאת, אם אינם נוהרים ומשתמשים באותם המלקחיים, אם הקונה פלאפל בא להזמין מנה ורואה שהמוכר לוקח בזה בשר, יש לומר לו שיקנח את המלקחיים באיזה נייר או ישטפנו מהשומן הדבוק בו, ואח"כ יקח במלקחיים את הפלאפל, ואז יהיה מותר לו לאכול מאכל חלבי עם הפלאפל.

אך אם כבר לקח את הפלאפל באותם מלקחיים, אין להתיר לאכול מאכל חלבי יחד עם הפלאפל, ואולם לאחר שאכל את הפלאפל יש להקל לו לאכול מאכלי חלב, אף ללא המתנת שש שעות.

סלטים

סלטים שהיו בשלחן בארוחה בשרית והקפידו לקחת מהם במזלג נקי ללא שיגע בבשר, מותר לאכול מהם בארוחה חלבית. אבל אם לא נזהרו בזה, אין לאכול מהם בארוחה חלבית. ואם אוכל מהם לבד, אין צריך להמתין אחריהם שש שעות, כדי לאכול מאכלי חלב. (תג)

לחם

פרוסות לחם שהיו מונחות על השלחן בארוחה בשרית, אין לאוכלם בארוחה חלבית. אולם כבר לחם שנשאר ממנו, מותר לאוכלו בארוחה חלבית, כיון שנזהרים שלא יגע בו הבשר. (תג)

מלחיה

מלחיה פתוחה בלי מכסה, מן הראוי לייחד אחת לחלב ואחת לבשר. אולם מלחיה הסגורה במכסה, אין צריך לייחד שניים. (שמה, תנג)

מפה

אין חובה מן הדין לייחד מפה לבשר ומפה לחלב, כיון שהמאכלים נמצאים בתוך קערה ולא ישירות על השלחן, והמחמיר לייחד שתי מפות תבוא עליו ברכה. (תנא)

תבלינים

טוב מאוד להקפיד לייחד קופסת תבלינים למאכלי בשר לבד, וקופסת תבלינים למאכלי חלב לבד.

אכילת בשר אחר אכילת חלב

אחר שאכל מאכלי חלב, ישטוף את פיו במים וישתה משקה ויאכל לחם או פרי ורשאי לאכול מאכלי בשר. ואפילו אכל מאכלי חלב קשים כמו גבינה צהובה או פיצה וכדומה, מותר. ואם יש לו נקבים בשיניים, יקפיד לנקותם היטב. (תלא, תמא)

ואולם אחר שתיית חלב בלבד, אין צורך בקינוח הפה בפת, אלא די בהדחת הפה במשקה. (תמג)

מים אמצעים

בין אכילת החלב לבשר, יש להקפיד לשטוף את הידיים, מחמת שיירי הגבינה שנשארו בידיים. ואולם אם רואה שידיו נקיות ואין לו מים בקרבת מקום, רשאי לִאֲכֹל מאכלי בשר ללא נטילת ידיים של מים אמצעים. (תמא)

סמוכים זה לזה

יש לשים לב כשעורכים קניות למאכלי בשר ומאכלי חלב יחד, שלא להכניס את שניהם בשקית אחת אלא ייחד לכל אחת שקית נפרדת. (שנה)

חלב סינטטי

מותר לשתות חלב סינטטי אחר ארוחה בשרית, ואין לחוש למראית העין של הרואים שיחשדו בו ששותה חלב מממש. (רסט)

חלב שקדים

מותר לבשל עוף עם חלב שקדים, ואפילו בשר בהמה ובלבד שיניח שם שקדים, כדי שיהיה ניכר שהוא חלב שקדים. (רסה)

נקניק צמחי - שניצל סויה

מותר לאכול מוצרי סויה פרווה עם חלב, אע"פ שהם נראים כמאכלי בשר. (רעא)

קדם קצפת

אע"פ שהקדם נראה כמאכל חלבי, מותר לאוכלו בארוחה בשרית.

חלב אשה

חלב של אשה, אינו חלבי כלל. ולכן אם ניתז חלב אשה לתוך מאכל בשרי, אין צורך לבטלו בשישים, אלא יערב אותו במאכל כדי שלא יהא נראה כאוכל בשר בחלב, ומותר. (רעג)

לחם חלבי או בשרי**איסור אפיית לחם חלבי**

אסרו רבותינו ללוש עיסה עם חלב ולעשותה לחם, שמא יטעה אדם ויאכלנה עם בשר. ואפילו אם בטעות אפה לחם כזה, אסור לאוכלו כלל.

עיסה קטנה

ומכל מקום התירו חכמים לאפות עיסה קטנה מאוד, שיש בה שיעור של סעודה אחת, שבמקרה זה אין חשש שישאר לו ויבוא לאוכלה עם בשר. (סימן צו סעיף א)

כמה משפחות

רשאי אדם לאפות לבני ביתו לסעודה אחת בלבד. אבל אין להתיר לאפות לכמה משפחות ולחלק להם, אפילו כמות של סעודה אחת לכל משפחה. (ה"ה רסו)

היכר ושינוי

מותר לאפות עיסה עם חלב אפילו ליותר משיעור סעודה אחת, באופן שעושה בפת סימן והיכר של צורה משונה שאין רגילות לאפות כן, וכגון שעושה את הפת בצורת מספר 8. שכיון שרואים את הלחם משונה משאר הלחמים, נזכרים שהוא חלבי. (סימן צו סעיף א)

עיסה מתוקה

וכן אם לש את העיסה בסוכר והיא מתוקה, שאין דרך לאוכלה עם תבשיל, מותר לערב בה חלב, כיון שאין חשש שיאכלה עם בשר. (הליכות עולם חלק ז עמוד מז)

סופגניות חלביות

ולכן מה שמזכרים היום, סופגניות שמעורב בהן חלב, יש להם על מה שיסמוכו, אלא שחייבים הם להודיע לקונים שהן חלביות, כדי שלא יטעו לאוכלם בתוך שש שעות לאכילת בשר, מאחר שהרגילות היא שרוב הסופגניות הן פרווה.

אכילת דגים עם בשר או חלב

סכנה

אסור לאכול דגים עם בשר יחד, מחשש סכנה לצרעת. ולכן לאחר שאכל את הדגים יקנח ידיו במים, וישתה מעט משקה ויאכל מעט פת, ואחר כך יאכל את הבשר או את העוף. (שח)

אפיית דגים ובשר

וכן אין לאפות דגים ובשר בתא אחד בתנור יחד, אך בדיעבד שכבר עשה כן, יש להקל לאוכלם. (שיח)

צליית דגים ובשר

ואולם לצלות דגים ובשר יחד על רשת כשאינם נוגעים זה בזה, מותר לכתחלה, הואיל והריח מתפזר באויר ואינם נוגעים זה בזה. (שכ)

דגים וחלב

לבני ספרד אין לאכול גם דגים וחלב יחד, מחשש סכנה. ואולם יש מקומות שנהגו להקל בדגים וחמאה, ורשאים להמשיך במנהגם. אך בני אשכנז מקילים לגמרי בכל מאכלי חלב עם דגים. (שח)

פיצה עם טונה

לכתחלה אין לספרדי לאפות פיצה עם טונה וגבינה צהובה יחד מחשש סכנה. ואולם אם בטעות בשלו דגים בחלב, יש להקל ולאכול. (שיר. ה"ע ח"ז כ)

הלכות הכשרת כלים

המקור מן התורה

לאחר שעם ישראל חזרו ממלחמת מדין עם השלל הגדול, ציוה אותם הקב"ה על כל כלי הסעודה שלקחו בשלל, להכשירם מבליעת המאכלות האסורות שבלועים בכלים, כמובא בפסוקים להלן (במדבר פרק לא פסוקים כא - כג):

וַיֹּאמֶר אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן אֶל אֲנָשֵׁי הַצֵּבָא הַבָּאִים לְמַלְחָמָה זֹאת חֶקֶת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה: אַךְ אֵת הַזָּהָב וְאֵת הַכֶּסֶף אֵת הַנְּחֹשֶׁת אֵת הַבְּרִזָּל אֵת הַבְּדִיל וְאֵת הָעֶפְרָת: כָּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר אַךְ בְּמֵי נְדִיב יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַמַּיִם:

מפסוקים אלו אנו למדים, כי כל כלי שבלע ממאכל של איסור, כדי להגיע לידי

הלכות כשרות המטבח

פליטת האיסור כליל, הכשרו כדרך תשמישו. ולכן כלי ששימושו באש כגון שיפוד, שצולים בו על האש, כיון שבלע באמצעות האש, הכשרו גם כן על ידי האש, והכשר זה נקרא "ליבון".

אבל כלי אשר שימושו על ידי בישול של דבר לח, כגון מרק או רוטב שהוא, כיון שבליעתו באמצעות לח רותח, הכשרו גם כן על ידי המים הרותחים. וזהו הנקרא "הגעלה" פירוש "הפלטה". דהיינו, להרתיח מים על האש, ובעוד שהמים רותחים ומבעבעים, יכניס את הכלי כולו לתוך המים, ועל ידי כן יפלט ממנו האיסור הבלוע. וטוב להגעיל את הכלי שלוש פעמים, ואחר כך נהגו לשטפו במים קרים. ומכיון שרבו הפרטים בנושא זה, נשתדל לכתוב את תמצית הדברים בעזרת ה'.

הבהרה: יש לדעת כי תהליכי הכשרת הכלים הינם צריכים להעשות בקפדנות מרובה. ולכן כל אדם שאינו בטוח בעצמו שבקי הוא בהכשרת הכלים כדת וכדין, יפנה לחכם מורה הוראה שינחה אותו כיצד לנהוג על פי ההלכה.

זמן ההגעלה

כלי חלבי שבישלו בו בטעות בשר ונאסר, או להיפך כלי בשרי שבישלו בו בטעות חלב ונאסר, אין להגעילו אלא לאחר שעברו 24 שעות מהשימוש האחרון שבו. (סימן קכא סעיף ב, אורח חיים סימן תנב סעיף ב. תפ)

להפוך כלי בשר לכלי חלב

מותר להגעיל כלי בשר, במטרה להפכם לכלי חלב. וכן להיפך להגעיל כלי חלב, במטרה להפכם לכלי בשר. (תעח) ומותר להגעילם אפילו שהם 'בני יומם'. (אורח חיים סימן תנב סעיף ב)

בני אשכנז

ומכל מקום בני אשכנז נהגו להחמיר שלא להגעיל כלי בשר במטרה להפכם לכלי חלב, אלא באופן שהוצרכו להגעיל את הכלי בלאו הכי מחמת שנאסר, או שמגעילים אותו לפסח מחמת החמץ הבלוע בו. (תעח) וכן מחמירים בני אשכנז שלא להגעיל שום כלי כשהוא 'בן יומו'. (הרמ"א סימן קכא סעיף ב)

כל כלי הולכים בו אחר רוב תשמישו

הכשר הכלי נקבע על פי רוב שימושו שמבליע בו. כלומר, אם דרכו של הכלי להשתמש על פי רוב בתבשילים שיש בהם לחות כרוטב או מרק, אע"פ שפעמים והשתמשו בכלי בדבר יבש שלא באמצעות רוטב, כיון שרוב בליעתם בדבר לח, הרי דינם בהגעלה. ועל דרך זו הכשר כל כלי וכלי. (אורח חיים סימן תנא סעיף ו)

סירים

לפיכך, סירים שרוב שימושם הוא בדבר לח, אף שיודע שפעמים השתמש בהם

הלכות כשרות המטבח

במאכל יבש ללא רוטב, די להם בהגעלה ואינם צריכים ליבון. וגם מכסה הסיר צריך הגעלה. (סימן תנא סעיף ה, יד)

כפות כפיות ומזלגות

כפות כפיות ומזלגות, כיון שרוב שימושם הוא בכלי שני, יש להכשירם על ידי שירתיה מים ויכול לשפכם לתוך קערה, ובעוד המים חמים יניחם בקערה. ומכל מקום בני אשכנז מחמירים להכשיר הכל בהגעלה. (סימן תנא סעיף ה ו)

סכינים

אם רוצה להפוך סכין בשרית לחלבית או חלבית לבשרית, אע"פ שרוב השימוש בסכינים הם בכלי שני, מכל מקום כיון שבשעת החיתוך דוחקים את הסכין במאכל, לכך בולעים הם יותר, והכשרם הוא בהגעלה על ידי שיתנם במים רותחים בכלי ראשון אפילו שאינו עתה על האש. (אורח חיים סימן תנא סעיף ג)

ואולם סכין חלבית שבלעה מבשר או סכין בשרית שבלעה מחלב, הכשרה בליבון. (סימן קכא סעיף ז)

מצקת

כיון שרוב השימוש במצקת בכלי ראשון, הכשרה בהגעלה ברותחים בכלי ראשון.

מחבת

מחבת 'חלבית' שהרגילות להשתמש בה עם הרבה שמן, ורוצה להכשירה כדי להפכה למחבת 'בשרית', הכשרה בהגעלה. אבל מחבת שרק מורח בה מעט שמן או מחבת טפלון שלא משתמש בה עם שמן כלל, הכשרה בליבון. ואם יש חשש שבליבון היא תתקלקל, לא מועיל לה הכשר.

יתוש קדמך

מחבת שטיגן בה ביצה, ופתאום נפל יתוש לתוך המחבת, אין המחבת צריכה שום הכשר, אלא יזרוק את היתוש, ויאכל את הביצה ללא שום חשש. (סימן קד סעיף ג)

המקור להיתר נותן טעם לפגם

והטעם בזה, כיון שכתבה התורה (דברים יד כא) לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי פי עם קדוש אתה לה' אלהיך. ודרשו רבותינו בגמרא (מסכת עבודה זרה דף סז עמוד ב) נבלה הראויה לאכילת גר נהיינו גר תושב, שהוא גוי שהתחייב לשמור שבע מצוות בני נח, קרויה נבלה. אבל נבלה שאינה ראויה לאכילת גר, אינה קרויה נבלה ולא אסרה אותה התורה באכילה. והיינו שציוותה התורה לתת את הנבלה לגוי. ואמרה התורה שאת הנבלה הראויה לתת לגוי, היא אוסרת עלינו לאכול. ובודאי שניתן לו נבלה הראויה לאכילה, נמצא

הלכות כשרות המטבח

שאת זה התורה אסרה. אבל אם הנבלה הסריחה ואינה ראויה לאכילה, לא שייך שניתן לו לאכול בשר כזה, נמצא שבשר זה התורה לא אסרה. ומכאן למדנו על כל דבר שטעמו פגום, שלא אסרה התורה לאוכלו. ולכן אם יתוש נפל בתבשיל ונימוח, אין צריך פי שישים ממנו כמו בשאר האיסורים, אלא די שיהיה בהיתר רוב נגד האיסור. ומכל מקום אם אפשר לסנן את המאכל, עדיף שיסנן. (בית יוסף סימן קג סעיף א. סימן קד סעיף ג)

ובאמת שיש להזהר מאוד, בפרט בימות הקיץ החמים שמצויים הרבה יתושים ופרפרים העפים בחלל, ולכן יביט טוב במאכל לפני שאוכל אותו או במשקה לפני ששותה אותו, כדי שלא יכשל חס ושלום על ששה לאוין שבתורה, שעובר האוכל שקצים ורמשים העפים באויר.

חצובה (הברזל שעליו מניחים את הסיר בבישול)

אע"פ שפעמים מבשלים חלב על הגז והחלב גולש, בכל זאת מותר לבשל על הגז מאכל בשרי בתוך סיר או אפילו לצלות על הגז מאכל בשרי, כיון שהאש שורפת מיד את החלב הנשפך. ואולם אם רואה שהחלב לא נשרף, פשוט שלא יבשל עליו, עד שישרוף את החלב. (ה"ה רלו)

ההבדל בין חמץ לבשר וחלב

ואע"פ שלגבי פסח החמירו להגעיל את החצובה מבליעת החמץ? כבר כתבו האחרונים שדוקא בפסח החמירו משום החומרה של איסור חמץ, אבל בבליעה של חלב ואחר כך בשר, שכל בליעה בפני עצמה היא בליעה של היתר, סמכו על המציאות המוכחת שהאש שורפת את הנשפך על החצובה מיד. (אגרות משה או"ח חלק א ס"ס קכד. חזון עובדיה הלכות פסח עמוד עה, קלז)

כיריים (המשטח של הגז)

כיריים שגלש עליהם חלב רותח, ורוצה לצלות כבד, יש להקפיד לנקות היטב את הכיריים מהחלב, וטוב שישפוך עליהם מים רותחים מכלי ראשון.

טוסטר

אין להשתמש בטוסטר אחד, גם למאכלי בשר וגם למאכלי חלב. (תסח)

מיחם מים

אם חממו עליו בורקס חלבי וכדומה, מותרים המים חמים לשתיית תה בארוחה בשרית אבל לחמם בשר על המיחם אסור, אלא אם כן יכשירנו. והכשרו כן: לגוף המיחם עצמו, צריך הגעלה. ואם הוא חשמלי שחושש להגעילו שמא יתקלקל, ימלאנו מים עד הסוף וירתיח עד שיגלשו המים על כל הצדדים. ולגבי המכסה כיון שבולע ביבש צריך ללבנו. אך מכיון שאינו עומד בליבון, יקנה מכסה חדש או שיכסה את המיחם בצלחת זכוכית. (תסט)

כלי זכוכית

שנינו באבות דרבי נתן, כלי זכוכית אינם בולעים ואינם פולטים כלל, וממילא אינם צריכים שום הכשר בין בשר לחלב. ולכן, אם שתה חלב חם בכוס זכוכית, ישטפנה וידיחנה היטב, ורשאי לתת בתוכה מרק בשרי חם. (תנט)

בני אשכנז

ואמנם בני אשכנז מחמירים בכלי זכוכית לייחד כלי בשר לבד וכלי חלב לבד. אך אף האשכנזים הרוצים להקל בזה, יש להם על מה שיסמכו. (תנט)

פיירקס ודורלקס

כלי זכוכית הנקראים פיירקס ודורלקס, שמבשלים בהם על האש, ובישלו בהם בשר, מותר לבשל בהם אחר כך חלב, כיון שאינם בולעים ואינם פולטים כלל, ובלבד שישטפם וידיחם היטב קודם לכן. (תסא)

כלי חרס ופורצליין

כלי חרס או פורצליין של בשר, שבטעות בישל בהם חלב ונאסרו, אם יש הפסד מרובה, יש להגעילם שלש פעמים, לאחר ששהו 24 שעות ללא שימוש, ויחזרו להיתרם. (ה"ע ח"ז עא)

גדר הפסד מרובה

כשחכמים התירו פעמים במקום הפסד מרובה, יש לדעת שההפסד נקבע לפי מצבו הכלכלי של השואל, אם הפסד זה נחשב הפסד מרובה ביחס לכספו או לא. והטעם בזה, כי בכל מקום שהתירו חכמים בהפסד מרובה, מעיקר הדין היה הדבר מותר לגמרי, שכן דעת רוב הפוסקים ואחרי רבים להטות, אלא שכדי לחוש לדעת המיעוט שאוסרים, מחמירים כשההפסד מועט, אבל כשההפסד מרובה אנו מתירים, כי התורה חסה על ממונם של ישראל. (ה"ע ח"ו עב)

ולכן גם אם השואל היה עשיר שבשבילו אין זה הפסד מרובה, רשאי לתת את המאכל לחברו שאינו עשיר כמוהו, שבשבילו נחשב הדבר להפסד מרובה. (ו. עד)

תערובת כלים

כלי שנאסר מבליעת מאכל איסור, והתערב בשני כלים אחרים כשרים ואין הוא מזהה את כלי האיסור, הרי הוא בטל ברוב, ואין צריך הכשר לכלים כלל. ומכל מקום טוב שלא ישתמש בהם עד שיעברו 24 שעות, שאז הטעם הבלוע בכלי האיסור יפגם. (ה"ע ח"ז פז)

שימוש בצונן

כל סוגי הכלים שהשתמש בהם במאכלי חלב קרים בלבד, אע"פ שהם כלי מתכות

או חרס, אינם בולעים כלל, ולכן רשאי לשוטפם ולהדיחם היטב, ולהשתמש בהם למאכלי בשר. (סימן קכא סעיף א)

הלכות איסורי מאכלות

עור האדם

מן הדין יש איסור לבלוע עור של אדם, ולכן אותם שהתרגלו לכסוס את עורותיהם בסמוך לציפורן או בשפתיים מחמת יובש, צריכים להזהר שלא לבלוע את העור. וכמו כן יש להעיר למשמע אוננם שמחמת הרגל יכולים לטעות ולעשות כן גם בשבת שזה איסור גמור. (ט. נט)

ערלת הברית

יש נשים חושבות כי סגולה למי שאין לה ילדים שתבלע את ערלת התינוק לאחר הברית, ויש ליידיע אותן שזה איסור גמור מן הדין, ויבטל דבריהן מכל וכל. (סז)

חלב גויים

אסרו חכמים לשתות חלב שחלבו גוי, כל שאין היהודי רואה את הגוי כשחולב מזהבמה הטהורה. וטעם האיסור, מחשש שיערב בזה חלב טמא. ופשוט שגוי שמוכר חלב בשקיות סגורות של תנובה, שמותר לקנות ממנו ואין שום חשש. (פד)

לא תסורו מן הדבר...!

בפונדק קטן ליד היריד הסבו כמה סוחרים יהודים. כל היום עסקו בקניית סחורה ובמכירתה, ועתה ישבו סביב השולחן לנוח מעט מעמל יומם.

נגש בעל הפונדק אל היושבים, ושאלם באדיבות, מה אגיש לכם. ענה אחד הסוחרים, שיגיש לו קפה בחלב. גם הסוחרים האחרים הצטרפו לבקשתו. רק סוחר אחד, יהודי אציל והדור פנים, בקש: "הבא לי קפה שחור ללא חלב".

כעבור דקות אחדות לגמו הסוחרים מן הקפה בהנאה מרובה. לפתע פנה אחד מהם אל היהודי ששתה מן הקפה השחור, ושאל בלגלוג: מדוע הנך שותה קפה ללא חלב, האם לא הרווחת די כסף ביריד לקניית החלב?"

ענה האיש: "חושש אני שמא ערבו בחלב - חלב של בהמה לא טהורה, והרי כבר אמרו לנו חכמינו, שכל חלב שחלב אותו הגוי ללא שראה אותו היהודי, אין לשתותו".

פרצו האנשים בצחוק רם: "הן בחצר הפונדק יש פרות המספקות את החלב, וכיצד תגיע אל הפונדק בהמה טמאה?!" שמע האיש, ולא השיב דבר. הסוחרים הוסיפו לצחוק וללעוג על הקפדתו ה"בלתי הגיונית", אך הוא שתק. קול הצחוק הגיע לאוזניו של אחד מעובדי הפונדק. ניגש האיש בחיור רחב ושאל: "על מה הנכם מדברים?"

"מדברים אנו אודות החלב שמזגת לתוך ספל הקפה", ענו האנשים בבדיחות.

"נו", התעניין המלצר, "האם נעם לחככם הקפה שהכינתי לכם?"
"בודאי", ענו הסוחרים.

"ובכל זאת", דחק בהם המלצר, "האם לא היה טעמו ערב יותר מתמיד?"

"מדוע אתה שואל?" שאל אחד הסוחרים, שחשד החל להתגנב ללבו...

"היום", סיפר האיש בגאווה, "בקשתי להשביח את טעמו של החלב, והוספתי חלב גמלים מקופסא מיוחדת, שקבלנו רק אתמול! יקר הוא חלב זה, אך טעמו..."

"אוי ואבוי!" נדהמו הסוחרים, "אם כן נכשלנו בשתיית חלב טמא!" מיד פנו אל הסוחר שישב בקצה השולחן, ובקשו מחילתו על הלעג והצחוק שלעגו לו. "בודאי בזכות הקפדתך", כך אמרו, "שמרו עליך מן השמים שלא תכשל..."

לימים, התפרסם הסוחר, והכל הכירוהו בשם רבי שמחה בונים מפשיסחא, זכותו תגן עלינו.

חלב גויים בחוץ לארץ

גם במקומות שלא מצוי חלב שחולב ישראל אלא חלב שחולב גוי, אין להקל בזה. ורק במקום חולי או במקום צורך גדול כגון לתינוקות, יש להקל ולסמוך שמן הסתם אינם מערבים בזה חלב טמא, מחמת החוק האוסר לערב סוגי חלב יחד. (צ)

אבקת חלב

מעיקר הדין מותר להשתמש באבקת חלב של גויים, וכמו שפסקו כמה מרבתינו האחרונים ומהם בשאלות ותשובות לבושי מרדכי, זקן אהרון וולקין, ישיב משה, ציץ אליעזר ועוד. והרוצה להחמיר תבוא עליו ברכה. ובמקום צורך כגון מטרנה לתינוקות או אפילו ממתקים לילדים שמעורב בהם אבקת חלב, יש להקל. (צו, קד)

דבש מלכות

אף על פי שיש אומרים שדבש מלכות לא נעשה ככל דבש מאבקת פרחים בלבד, אלא נעשה בצירוף הפרשה מהבלוטות שבראשן ומהתמצית שבגופן, בכל זאת מותר לאכול דבש מלכות, ככל דבש רגיל. כיון שהדבש מלכות עצמו לבדו, אינו ראוי למאכל אדם כלל, כי טעמו פגום ומר מאוד, ואינו נחשב למאכל איסור, ועל ידי שמערבים בו פי ארבעים דבש רגיל, נעשה ראוי לאכילה, לכך יש להתירו ללא חשש. וכן פסקו בשו"ת חשב האפור, ציץ אליעזר ועוד. (ו. רלג)

כשרות הדגים

סימני הדגים הטהורים, כל שיש לו סנפיר וקשקשת במים. וקבלה בידינו מרבתינו עד משה רבנו שאמר לו הקב"ה כל דג שיש לו קשקשת, אף על פי שלא רואים אצלו סנפירים, בודאי שהיו לו ונשרו, והרי הוא כשר לאכילה. (קסו)

שמן דגים

מותר לאדם חלש לשתות שמן דגים, אע"פ שאומרים שהוא עשוי מדגים טמאים, הואיל וטעמו פגום ומאוס, וכל שכן אם השמן מונח בקפסולות. (ה"ע ח"ו. רלט)

השגחה

חייב כל אדם להקפיד שלא להכניס לביתו אלא רק מאכלים עם כשרות. ואמנם יש כמה וכמה סוגים של השגחות, יש שמחמירים יותר, ויש שמחמירים פחות, ויש שהולכים על עיקר הדין. והמחמיר על עצמו תבוא עליו ברכה, אבל בודאי שאם שואלים אותו, אין לו להורות איסור על השואל, וכמו שכתבו הפוסקים שאסור למורה הוראה להחמיר בדבר המותר אלא אם כן ברר וחקר על מאכל זה שיש בו בעיה. ומכל מקום בודאי שרשאי להציע לשואל להחמיר.

אל תאמינו

כמו כן, יש להזהר אם אוכלים באיזו מסעדה, שלא להסתמך על בעל המסעדה שאומר שיש לו תעודת כשרות, אלא יש לבקש לראותה חתומה מטעם הרבנות המקומית או מהבד"ץ, ורק אז אפשר לאכול שם. כי לצערנו, רבו הזיופים, ופעמים שהם משאירים את התעודה מזמנים שעברו, ומשתמשים בה על להבא, בו בזמן שאין להם משגיח כלל.

עד היכן צריכים להזהר?

הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל נסע פעם בליווי תלמידיו להשתטח בתפילה על קברות הצדיקים בהרי הגליל. בדרכם חזרה, והם רעבים וצמאים, נכנסו לעיר טבריה, וחלפו על פני מסעדה אחת, שבתוכה ישבו וסעדו יהודים טובים, שמראם מעיד כי הם יהודים כשרים ויראי שמים. מיד נכנסו תלמידים אחדים למסעדה כדי להזמין

מאכלים, ולא טרחו כלל לבדוק אם זו מסעדה כשרה, בהסתמכם על אותם יהודים, אשר בודאי לא יאכלו במקום מפוקפק בכשרותו.

אולם הרב עצר בעדם. הוא הורה להם ללכת תחילה לברר מפי היושבים אצל השולחנות, האם זו מסעדה כשרה. לא הבינו התלמידים, מדוע הוא חושש, ואיך יעיזו להטיל דופי באנשים יראים ושלמים?! אבל פקודת רבם היתה קדושה בעיניהם, והם הלכו לשאול כפי שהרב הורה. בהפתעה גמורה שמעו את תשובת האנשים, כי בעצם זו מסעדה לא כשרה, בלא שום השגחה, אבל הם בקשו רשות מהבעלים להתיישב ליד השולחנות ולסעוד את ליבם, ואינם אוכלים חלילה מבישולי המקום, כי אם ממה שהביאו עמם מירושלים. התפלאו התלמידים מחכמת רבם, ועד היכן ערנותו וזהירותו מגעת, והכל מרוב יראת שמים.

בדיקת המאכלים מחשש תולעים

המקור מן התורה

נאמר בתורה (ויקרא יא מג-מה), "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ, ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם". החמירה התורה מאוד באכילת שקצים ורמשים יותר ממאכלות אסורות של נבלות וטרפות וחזיר וכיוצא. ולכן אע"פ שהאוכל למשל חתיכת חזיר בכמות של כזית (27 גרם), חייב מלקות אחת, דהיינו שכשהיה בית המקדש קיים היו מעמידים אותו על עמוד בבית הדין ומפשיטים את בגדיו, ומכים בו ברצועת עור של חמור שתי מכות על גבו ואחד בבטנו וכן הלאה עד 39 מכות, כדי לכפר לו על חטאו. ועונש זה היה קשה מאוד, עד שאדם היה מעדיף למות ולא לקבל מלקות (כתובות לג עמוד ב). ולעומת זאת האוכל שקצים עונשו הרבה יותר חמור. דהיינו שהאוכל שרץ המים כמו סרטנים, עונשו ארבע מלקויות שהם 156 מכות. והאוכל שרץ הארץ כנמלים וכדומה, עונשו חמש מלקויות שהם 195 מכות. והאוכל שרץ העוף כגון זבובים ויתושים, עונשו שש מלקויות שהם 234 מכות.

אזהרה חמורה

הזהירה התורה מאוד בכל המאכלות האסורות "ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם". ודרשו חז"ל ונטמתם, לשון טמטום, שהאוכל מאכלות אסורות, נעשה ליבו אטום סתום וחתום, ולא יכול להכנס אל ליבו המאכל הרוחני שהוא תורתנו הקדושה. אשר על כן יש להזהר מאוד בפרט במאכלים שמצויים בהם תולעים למיניהם, לבדקם היטב היטב לבל נכשל חס ושלום.

ולהלן נבאר כמה דוגמאות בזה:

תאנים - נגועים מאוד, טריים ויבשים. ולכן שומר נפשו לא יאכל מהם כלל. (רטו)

תירס - כשהוא שלם בקלח הוא נגוע מאוד ולא ניתן לבדקו, כיון שהתולעים נכנסים בין הגרגרים. לכן אין לאכול את התירס עם הקלח, אלא להפריד את הגרגרים ע"י חיתוך שכבת הגרגרים בסכין. או לחילופין לקנות תירס גרגרים בקופסאות שימורים או בהקפאה, שאין בו חשש תולעים כיון שעובר תהליך ניקוי במפעל. אמנם בגידול מיוחד ללא חשש תולעים מותר עם הקלח. (רטו)

בוטנים, פיסטוקים, גרעיני חמניות, קשיו, - כיון שאין מצוי בהם הרבה תולעים, מעיקר הדין אינו חייב לבדקם. וטוב לבדוק שלושה אחדים מהם ואם נמצאו טובים, רשאי לאכול את השאר בלא בדיקה. (רטו)

פירות הדר - מצויות בהם כנימות על הקליפה, ולכן יש לנקות היטב את הקליפה לפני השימוש בה לעוגה או ריבה וכדומה. (רכא)

מרווה, לואיזה, נענה, שיבא, חסה, - מצוי בהם הרבה מאוד תולעים, ולכן יש להקפיד שלא לאכול סתם מן הבא ליד, אלא רק מגידול מיוחד ללא חשש תולעים, או לחילופין לסנן במסננת קטנה עם צמר גפן או בד עבה מאוד. (רכה)
ועצה טובה: ישנה אפשרות לייבש את העלים האלו למשך שנה שלימה, כיון שהתולעת אינה חיה יותר מששה חדשים. ובמשך ששה חדשים נוספים היא נעשית אפר, והאפר אינו אסור. (רנד)

התולעים של החסה...

מעשה ברבנו ה"בן איש חי" שראה אשה אחת קונה כמות גדולה של חסה לפני חג הפסח. "כיצד את מכשירה את החסה?" שאל הרב. והאשה השיבה: "כיון שבני הבית מרובים, וכמות החסה גדולה בהתאם, לכך שוטפת אני את החסה היטב, ומגישה לבני הבית לאכול". שאל אותה הרב "התדעי כמה שערות יש בראשך?" נדהמה האשה מן השאלה המוזרה, וכמובן לא ידעה להשיב תשובה. אמר לה: "דעי לך בתי, העוונות והמלקויות שאת מחטיאה את בני ביתך באכילת עלי החסה הללו עם התולעים שבהן, הם הרבה יותר מהשערות שבראשך...!" ועל כן הציע לה הרב להוריד את העלים ולהשאיר את הקלחים, אשר בהם נראים התולעים, והבדיקה קלה יותר. (בן איש חי שנה ראשונה פרשת צו)

כיוצא בזה סיפר מרן הרב עובדיה יוסף שליט"א בשיעורו: מעשה היה בשכן שלנו שהכין לעצמו חסה. שאלתיו, כיצד מנקה הוא את

הלכות כשרות המטבח

החסה מתולעים? והשיבני, כי הוא שוטף את עלי החסה תחת הברז, בזרם חזק מאוד, והתולעים בורחים! ביקשתי ממנו שיביא לי את החסה הבדוקה, וכן יביא לי סדין לבן. שמתני את החסה בתוך הסדין תחת קרני השמש, ואחר שעה ראינו על הסדין הרבה תולעים ירוקות מתהלכות בו, ויכל להכשל בהם חלילה באכילתו! ועל כן יעצתיו לתלוש את עלי החסה, ולהשאיר את הקלחים בלבד ולבדקם היטב, וכך יצא מכל חשש של אכילת איסור.

עלי גפן - מצויים בהם תולעים הרבה מאוד וקשה לבדקם, לכן מן הראוי להזהר שלא לאוכלם כלל. אלא שיש עלי גפן עם הכשר המושרים בחומץ, וגם אותם ישטוף היטב ויעביר עליהם נייר ליישרם, ויבדוק אם נשארו שם תולעים. (רכח)

כרוב - אם אינו מגידול מיוחד, יש לנקותו היטב באופן הבא:
כרוב לבישול - להקפיא אותו לפחות 48 שעות, ואח"כ להפשיר ולהפריד את העלים אחד אחד, לשטוף בזרם מים חזק ולשפשף היטב כל קפל וכל פינה (ע"י ההקפאה מתרופפת אחיזת התולעים בעלה וניתן להסירם בשטיפה).

כרוב להכנת סלט - לחצותו לשניים או לארבע, להפריד בין העלים, להשרות במים עם סבון למשך כ-3 דקות, לשטוף בזרם מים חזק ולשפשף היטב כל קפל וכל פינה. והוא הדין לעלי גפן. וכמו שכותב הרב וויא שליט"א בחוברת 'בדיקת מזון מתולעים'.

פטרוזיליה ושמיר יבש - שקלו אותם בתנור ונתייבשו מותרים, כיון שהתולעים נשרפו ונעשו אפר. (רלח)

חומוס - ישרה אותו במים ואחר כך יבדקו משני צדדיו: אם יש בגרגיר חור או כתם כהה, זה סימן לנגיעות. אם טחנו את החומוס לפלאפל או לסלט חומוס וכדומה, ולא בדקוהו קודם, מעיקר הדין מותר לאוכלו, כיון שהתולעים נמעכו ונטחנו היטב, והם בטלים בתערובת. (רמ)

דגים - יש לבדוק במעיים ובחוט השדרה, כיון שמצוי שם תולעים ובפרט בדגי קרפיון. וכן יש לבדוק ולנקות היטב אחרי הסנפירים והאוזניים והפה. (רסד, רסו)

מרק ירקות - מרק שנמצאו בו שלושה תולעים נאסר המרק, מפאת החשש שאולי יש בו עוד תולעים. אלא שרשאי לסנן את המרק ולשתות. וכן רשאי לשטוף את הבשר ולאוכלו, אבל הירקות שבמרק נאסרו ולא מועיל לשטפם, כיון שהם רכים, ואדרבה בשטיפה נכנסת בהם התולעת יותר.

ואמנם אם נמצאו במרק שלושה יתושים וכדו' שאינם שקצים הבאים מן הירקות עצמם אלא מבחוץ, מותר לאכול מרק זה, שבמקרה זה לא חששו שיש עוד. (רמט)

אונס

אכל פרי שאין צריך בדיקה והתברר לו אחר כך שהיתה שם תולעת, או אדם שפיהק ונכנס לתוך פיו יתוש וכדומה, אינו צריך לחשוש מענין של 'ונטמתם בם', שכיון שאונס הוא, אינו מטמם את ליבו. ובכל זאת כיון שנכשל, יעשה תשובה ויתכפר לו על ידי שילמד את ההלכות של איסורי תולעים. (רכד)

סבון

מותר להתרחץ בסבון שיש בו תערובת איסור. וכן מותר לנקות בו כלי מאכל, אלא שיש להזהר לשטוף את הכלים במים טוב טוב מהסבון.

קצת מהלכות שחיטה וטריפות**מצות שחיטה**

ציותה התורה כי אדם שרוצה לאכול עוף או חיה או בהמה חייב לשחטו קודם לכן. והסכין חייב להיות חד וחלק ללא שום פגימה, והרבה פרטים ודינים יש בזה.

מצות כיסוי הדם בעפר

לאחר שחיטת עוף או חיה בלבד, ציותה התורה לכסות את הדם בעפר. שנאמר (ויקרא פרק יז פסוק יג), וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר יֵצוּד יֵצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשִׁפְךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפֶר.

עפר מלמעלה ועפר מלמטה

קודם השחיטה יניח עפר על הרצפה, וישחט על גבי העפר, ולאחר מכן יכסה את הדם בעפר. ונמצא שיש עפר למטה מהדם ועפר למעלה מהדם. ולמדו זאת בגמרא מסכת חולין (דף פג עמוד ב), מהפסוק וְשִׁפְךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפֶר, עפר לא נאמר אלא בעפר [שיהיה הדם עטוף בעפר], ללמדך שהשוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה.

על מי מוטלת המצוה

מצות כיסוי הדם בעפר מוטלת על השוחט, ואם בעל העוף רוצה לקיים את המצוה, צריך ליטול רשות מהשוחט שישכים לתת לו את המצוה. (ח. צט)

הברכה

קודם שמכסה את הדם בעפר, יברך: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וציונו על כיסוי הדם בעפר".

בשר נבלה

עוף או חיה או בהמה שמתו מאליהם ללא שחיטה, אסרה התורה לאכול את בשרם והוא הנקרא בשר נבלה. וכן אם שחטו בסכין פגומה, הרי זה בשר נבלה.

בשר טריפה

עוף או חיה או בהמה חולים שאינם יכולים להחזיק מעמד ולחיות כך במשך יב' חודש, הרי הם נקראים טריפה, ואפילו אם שחט אותם כדין, אסורים הם באכילה. וכמו כן אם לאחר שנשחטו מצאו איזה חור שהוא בתוך הריאה או כל מום שהוא שבאופן כזה לא היו יכולים לחיות יב' חודש, הרי הם טריפה.

בשר 'חלק'. בשר 'כשר'.

המושג של בשר 'חלק' ובשר 'כשר', נוצר לפני כמאתיים שנה, ומעשה שהיה כך היה: האוכלוסיה בירושלים דאז היתה מונה ספרדים בלבד, וזאת מחמת מושל ישמעאלי רשע שלא האמין באשכנזים כיהודים כיון שבאו מארצות הנצרות, ועל כן היה מטיל עליהם מיסים כבדים והיו הולכים להתגורר בעיקר בערי חברון וצפת. לאחר שמת מושל רשע זה נתמנה מושל אחר ליברלי יותר, וקיבל כי האשכנזים הינם יהודים ממש, ואז נהרו רבים מהאשכנזים לעיר הקודש ירושלים, ופתחו להם משחטה משלהם. מפאת חילוקי הדעות בגדרי בהמה טרפה בין מרן השלחן ערוך שהספרדים פוסקים על פיו, ובין הרמ"א שהאשכנזים פוסקים על פיו, גרם הדבר לבלבולים, כי יש בהמות שמרן מטריף ולרמ"א הם כשרים. אי לכך תיקן הראשון לציון דאז, הגאון רבי יעקב שאול אלישר זצ"ל, שעל הבהמות הכשרות לדעת מרן יכתבו 'חלק', ועל הבהמות הכשרות לדעת הרמ"א יכתבו 'כשר', והזהירו שהספרדים לא יקנו אלא מהבשר ה'חלק' בלבד, כי הבשר ה'כשר' הינו טרף לדעת מרן, ותקנה זו קיימת עד היום. אמנם במשך השנים טעו חלק מציבור הספרדים והחלו לקנות גם כן בשר 'כשר'. אשר על כן יש ליידע את כל הצבור הספרדי כי גם היום קיימת תקנה זו לחלק בין בשר 'כשר' לבשר 'חלק', ואין להקל ראש ולקנות בשר 'כשר', כי הינו 'טרף' לספרדים.

בני אשכנזי בבשר 'כשר'

אע"פ שלבני אשכנזי מעיקר הדין מותר לאכול בשר 'כשר', מכל מקום מה טוב ומה נעים שגם הם יקבלו על עצמם חומרה זו כדעת מרן השלחן ערוך, בפרט בחשש איסור כזה חמור של אכילת בשר טרף. ובאמת שכן רבים מבני אשכנזי החרדים לדבר ה', משתדלים לקנות אך ורק בשר 'חלק', ותבוא עליהם ברכת טוב.

עדות שנהגו בחוץ לארץ לאכול בשר 'כשר'

גם חלק מהספרדים ועדות המזרח שנהגו בחוץ לארץ להקל לאכול בשר 'כשר', כיון שבאו עתה לארץ ישראל שזה מקומו של מרן השלחן ערוך שקבלנו הוראותיו, יש להשתדל לדבר עמהם בנחת ובהסברה נעימה, שבשר זה הינו טרף לדעת מרן, ושיקפידו לקנות אך ורק בשר 'חלק'. וכל המזכה את הרבים זכות הרבים תלויה בו, ואין חטא בא על ידו. אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא.

אורח במקום שאוכלים בשר 'כשר'

המתארח אצל חבר שאוכל בשר 'כשר', ועתה אינו יודע אם הבשר שהובא לפניו

'כשר' או 'חלק', מעיקר הדין מותר לו לאכול את הבשר, ואינו חייב לברר אם הבשר 'חלק'. ויש להקל בזה בפרט במקום שיש לחוש שיתבייש בעל הבית. והטעם בזה משום 'ספק ספיקא', ספק אם הבשר 'כשר' או 'חלק', ואפילו תאמר שהבשר 'כשר', שמא הלכה כדעת הרמ"א שמותר. (ק"ט) [בבאור המושג 'ספק ספיקא', עיין בחוברת 'השבת בהלכה ובאגדה' חלק א]

כלים שבשלו בהם בשר 'כשר'

אורח חשוב המתארח אצל חברו שאוכל בשר 'כשר', ולכבוד האורח החשוב קנה הבעל הבית בשר 'חלק', אע"פ שהבשר מתבשל בכלים הבלועים מבשר 'כשר', מותר לאורח לאכול שם. ומכל מקום אם ישנה אפשרות מראש ובצורה יפה ונעימה, שבעל הבית יגעיל את הכלים במים רותחים, תבוא עליו ברכה. (קכ)

מה הראיג את הרב?

באחד הימים נודעו תושבי הארץ, כשנודע שבאחד הקיבוצים מגדלים שפנים למאכל, ה' ירחם.

נכנס בחור אצל הגאון רבי ליב חסמן זצ"ל, המשגיח של ישיבת "חברון", ומצאו דופק באצבע על השולחן בלי לדבר. ידע הבחור, כי כך נוהג הרב כשמצטער הוא מאוד, שאל התלמיד לפשר הענין.

ענה לו הרב: נאמר: "ולא תקיא הארץ אתכם", הנה חושש אני שבשל החטא החמור שנעשה כאן בארץ ישראל של אכילת שפנים, יגרשו אותנו מארצנו הקדושה. מילא - אני, אבל כיצד תוכל אשתי הרבנית החולה ללכת?"

כך חש רבי ליב בצורה מוחשית כל כך את חומר החטא והעונש על מאכלות אסורות.

בשר שהתעלם מן העין

טעם הגזירה

בשר שהניחודו במקום מסוים ללא שימת עין עליו, אם יכולה להיווצר מציאות שיבוא איזה עוף או חיה או בהמה או גוי ויקחו את החתיכה ויביאו במקומה בשר אחר, הרי שאסור לאכול חתיכה זו, מחשש שהחליפה בבשר איסור. אבל אם אין שום אפשרות שתתחלף החתיכה, כגון שהחלון סגור או שהבשר מכוסה בתוך כלי, מותר הבשר באכילה. (קלד, קלה)

טביעות עין

גם בשר שהונח במקום פתוח שהיה חשש שהחליפוהו, כגון האוכלים בחצר ביתם

הלכות כשרות המטבח

או בבית והחלון פתוח, אם מכירים הם את הבשר בטביעות עין שזה הוא הבשר שהניחו ולא הוחלף, מותר הבשר באכילה. וכיוצא בזה אם הבשר מבושל או מתובלן ומכיר הוא את הבשר שזה הוא ולא הוחלף, מותר לאוכלו. (קלז)

פועל גוי

אולמות שמעבידים פועלים גויים במטבח לעזור לטבח היהודי או בתים שמעבידים 'פיליפינית', ופעמים והגוי נשאר במטבח או בבית לבד, ויש שם בשר, צריכים להקפיד שישאר המקום פתוח, שאז הגוי מפחד להחליף את הבשר ושאר המוצרים מחשש שכל רגע יכנס היהודי, ויראהו ויפטר אותו מהעבודה. ומכל מקום כאשר אין שום רווח לגוי להחליף את המוצרים ללא כשרים, אף אם המקום סגור, אין צריך לחשוש שמא החליף. (קלז)

הלכות דם

איסור אכילת דם

התורה אסרה לאכול דם של בהמה, חיה ועוף, אבל דם של דגים וחגבים מותר. אלא שחכמים אסרו לאכול כל דם משום מראית העין, שהרואים יאמרו שאדם זה שותה דם של איסור. ומכל מקום רשאי לשתות דם דגים אם יעשה היכר כגון שיניח בצידי הכוס מעט קשקשים שאז ניכר שדם זה של דגים. (קעט)

דם שלא פירש

מה שאסרה התורה דם בהמה חיה ועוף, דוקא כשכבר פירש הדם ויצא מהחתיכה אבל אם הדם עדיין לא פירש, מותר. ולכן מותר מן הדין לקחת חתיכת בשר שאינה מבושלת ולא מלחו אותה עדיין מדמה, ולאוכלה כמות שהיא אלא שצריך להדיחה במים היטב מהדם שעל פני החתיכה. (קצו)

דם האדם

דם האדם חכמים אסרוהו משום מראית העין. ולכן אדם שאכל לחם וירד לו דם מהשיניים ונמצא הדם על הפרוסה, יקלף את אותו מקום ולא יאכלנו. אבל הדם שנמצא עדיין בפיו, מותר לבלעו שאין בזה חשש של מראית העין. (קצה)

דם ביצים

דם שנמצא בביצים, אם נמצא הדם בחלמון שהוא הצהוב, הרי זה סימן להתחלת ריקום האפרוח, והביצה כולה אסורה באכילה. אבל אם נמצא הדם בחלבון שהוא הלבן, זורק את הדם והביצה מותרת. (קפ)

ביצה אסורה שהתערבה באחרות

אם נמצא דם בחלמון, שהביצה אסורה, והתערבה ביצה זו בתערובת ביצים

אחרות הטרופות בקערה, כל הביצים אסורות עד שיהיו שישים ואחת ביצים כשרות כנגד ביצת האיסור. ואם כל חלמון וחלמון ניכר בפני עצמו, מותר לאכול כל חלמון שעליו אין דם, אבל החלבונים כולם אסורים מחמת החלבון האסור.

והטעם שצריך פי שישים ואחת ולא די בשישים ככל האיסורים, כיון שיש ביצים קטנות ויש גדולות יותר, וכדי להיות בטוחים שבודאי יש שישים כנגד ביצת האיסור, אנו לוקחים ביצה אחת יותר. (יורה דעה סימן צח סעיף ח)

ספּנָא מאַרְעָא [חום הקרקע]

ומכל מקום כל דין זה בביצים שנוצרו מזכר ונקבה, אבל ביצים שנולדו מתרנגולת נקבה בלבד על ידי חימום בקרקע הם נקראים 'ביצי ספּנָא [חום] מאַרְעָא' [מהקרקע], וכיון שלעולם לא יכול לצאת מהם אפרוח, אפילו אם נמצא הדם בחלמון, הביצה מותרת, כיון שאינו אלא לכלוך סתם, ויוציא רק את הדם משום מראית העין. (קפ)

אם נמצא דם בביצת ספּנָא מאַרְעָא, ושכחו להוציאו, והתערבה הביצה בביצים אחרות, הביצים כולן מותרות. (קפב)

ביצי תנובה

ביצים המשוקות כיום על ידי תנובה, רובן ככולן הינן 'ספּנָא מאַרְעָא', ולכן אם נמצא בהן דם, מותרות הביצים. ואף שאפשר שישנן כמה ביצים של זכר המעורבות בהן, כיון שהרוב הן ביצים של ספּנָא מאַרְעָא, הולכים אנו אחר הרוב והביצה מותרת. (קפ)

גמיעת ביצה חיה

מותר לגמוע כל ביצה חיה ואין לחשוש שמא יש בה דם, כיון שאנו הולכים אחר הרוב, ורוב הביצים אין בהן דם. ומטעם זה אנו מבשלים ביצים שלימות, ואין בודקים אם יש בהם דם כלל. (קצא)

הלכות מליחה

טעם מליחת הבשר

כיון שאסרה התורה לאכול דם בהמה, חיה ועוף, לכך מולחים אנו את הבשר, שבפעולה זו נשאב כל הדם שבחתיכה. ואע"פ שבארנו לעיל שלא אסרה התורה דם שלא פירש מהחתיכה, מכל מקום אם לא נמלח את הבשר ונסתפק רק בהדחת החתיכה במים, הרי שכאשר נבשל את החתיכה, תפלוט החתיכה את הדם הבלוע בה ויאסר התבשיל כולו, מחמת הדם שפירש, לכך מולחים אנו את הבשר שלא ישאר דם בחתיכה כלל.

אף שלא מצוי כל כך שמולחים את הבשר בבית, מחמת שהבשר ה'חלק' שמצוי היום בחנויות, הוא כבר נמלח והוכשר כדין, מכל מקום מאוד חשוב לדעת את

הלכות כשרות המטבח

סדר המליחה, כדי שלא תשתכח תורת המליחה ח"ו, בפרט מהבנות הצעירות שלא ראו היאך מולחים בשר, ולא הגיע לידן למעשה.

וזהו סדר מליחת הבשר:

הדחת הבשר

קודם המליחה יש להדיח את הבשר עד שיהיו מי השטיפה לבנים ונקיים, וישפשף היטב בידיו את החתיכה בפרט במקומות שהדם נקרש. והטעם להדחה זו כדי שהמלח יוכל לשאוב את הדם מהחתיכה, ולא יתעכב הדם לצאת מחמת הדם שעל פני החתיכה, שלא יתן למלח לפעול את פעולתו כראוי. (רמזה)

שריית הבשר

נהגו להחמיר ולשרות את הבשר כולו חצי שעה במים, כדי לרכך את הבשר שיהיה נוח וקל לפליטת הדם ממנו. ומכל מקום בשעת הדחק או בערב שבת שהזמן מצומצם, יש להסתפק בהדחה בלבד ללא שריה במים. (רנח)

מים צוננים

יש להזהר שלא להשרות את הבשר במים קרים מאוד, כיון שהם מקשים את הבשר, אלא ישרה את הבשר במים צוננים מעט, כמו המים שבברזים. (רס)

טפטוף המים

לאחר השריה במים, יש להמתין מעט כדי שיטפטפו המים מהחתיכה ורק אח"כ ימלח, כי אם ימלח מיד בעוד המים על החתיכה, ימס המלח ולא יפעל את פעולתו להפליט את הדם מחמת שנחלש כוחו.

כלי מנוקב

ישים לב לייחד כלי מיוחד למליחה, ובשעת הדחק מותר באקראי להשתמש בכלי אחר. וצריך שכלי המליחה יהיה מנוקב או שיהיה חלק ויניחו במדרון לכיוון מטה, כדי שיוכל הדם לזוב ממנו. (רפ)

סוג המלח

המלח לא יהיה עבה מידי ולא דק כקמח אלא בינוני, כמו 'מלח בישול'. ומכל מקום אם אין לו 'מלח בישול', ימלח במלח שולחני המצוי כיום. (ש)

המליחה מכל הצדדים

צריך למלוח מכל הצדדים, ויקפיד שלא ישאר מקום בלי מלח. וכן בעופות יקפיד למולחם בפנים ובחוץ, ובדיעבד אם מלח בצד אחד, מותר. (שח, שיה)

חתיכה עבה

מותר למלוח לכתחילה חתיכה עבה וגדולה מאוד, כי בכוחו של המלח להפליט את הדם מהחתיכה כולה. (שיז)

זמן שהיית המלח

יש להשהות את החתיכה בעוד המלח עליה למשך שעה, אבל במקום צורך יש להקל להשהות חצי שעה, ובשעת הדחק כגון בערב שבת שהזמן מצומצם, די להשהות שמונה עשרה דקות וכדעת מרן השלחן ערוך. (שכב)

הדחה אחרונה

אחר ששהתה החתיכה במלח, ידיח את החתיכה מהדם שעליה, עד שיהיו המים זכים ונקיים. (שלד)

חליטה

לדעת הרמב"ם אין במליחה כח להפליט את כל הדם הבלוע בחתיכה, ועדיין יש חשש שיפלט הדם בבישול. לכך לאחר המליחה צריך לתת את הבשר במים רותחים מבעבעים, כדי שהמים הרותחים יצמיתו את כל הדם הבלוע בחתיכה ולעולם לא יצא עוד, שהרי לא אסרה תורה אלא דם שפירש. וכן נוהגים חלק מעדת תימן שפוסקים כהרמב"ם ותבוא עליהם ברכה. אמנם להלכה אין צורך בזה, ודי במליחה שאנו עושים. (תמא)

בשר לצלייה**האש שואבת**

כשצולים בשר אין צורך למלוח את הבשר, כיון שהאש שואבת ושורפת את הדם כולו, ולכן די בהדחת הדם שנראה על פני החתיכה. וטוב לפזר מעט גרגירי מלח סמוך לצלייה מיד. (תקלו)

בצל בשפוד עם בשר

מותר לכתחילה לתת בצל או תפוחי אדמה בשפוד עם הבשר ולצלותם יחד, שאפילו אם יבלע מדם הבשר, כבלעו כך פלטו וישרף מחום האש. (תקמא)

מזלג או סכין לחיתוך כבד

כבד או בשר הנצלה על האש, מותר לחתוך ממנו בסכין בעודו על האש אע"פ שעדיין לא נצלה כל צרכו, ולא נאסר הסכין מחמת כן. ומותר לנעוץ מזלג בכבד ובבשר, כדי להפוך מצד אל צד. ובני אשכנז מחמירים בכל זה לכתחילה. (תקלח)

שפוד או רשת

שפוד או רשת שצלו בהם כבד או בשר, מותר לצלות בהם שנית ללא ליבון. ואין חשש לדם הנבלע בהם, כי כלל בידינו 'כבולעו כך פולטו', דהיינו שכשם שבוֹלע מחום האש, כך פולט גם מחום האש. ובני אשכנז מחמירים בזה לכתחילה. (תקמב)

בשר שנתייבש דמו בתוכו

בשר ששהה שלושה ימים [72 שעות] בלי מליחה, נתייבש דמו בתוכו והמלח לא יפליט ממנו את הדם לעולם, ולכן אין תקנה לבשלו אלא לאוכלו צלי, שבכח האש לשאוב את הדם ולשרפו. ומכל מקום לא יבשל את הבשר אחר הצליה, שכיון שנתייבש דמו בתוכו, אין אנו בטוחים שיצא כל הדם באש, וקיים חשש שיצא הדם בבישול. ובדיעבד אם בשלו אחר הצליה, מותר הבשר באכילה. (שפט)

ואמנם אם לא הספיק למלוח את הבשר בתוך שלושה ימים, ישרה את הבשר במים, ואז יהיה מותר לבשלו בתוך שלושה ימים [72 שעות] מסיום השרייה. (שצג)

בשר במקרר

אין להניח בשר במקרר שלושה ימים בלי מליחה במטרה לצלותו אח"כ, מחשש שמא ישכח וימלח ויבשל. ובדיעבד אם עשה כן, מותר לצלותו ולאוכלו. (שצג)

בשר קפוא

בשר שלא נמלח והקפואו אותו ועברו יותר משלושה ימים, מותר למלחו ולאוכלו, שכיון שהוא קפוא, הדם נשאר בתוכו כמוות שהוא ולא נצמת בחתיכה. (תז)

בשר טחון

בשר שלא נמלח מדמו וטחנו אותו, לא מועיל למלחו עכשו כדי לבשלו, ואין לו היתר אלא בצליה, שעל ידי האש נשאב הדם ויוצא. (ו. קפג)

מוח. לב. כבד.

אחד מן הדברים המשכחים את לימודו של האדם, הוא האוכל לב של בהמה. ולדעת רבנו האר"י ז"ל, לא יאכל לב בהמה חיה או עוף, כי שם תכלית שורש התקשרות נפש הבהמית, והיצר הרע מתקשר בו וגורם לו שכחה וטיפשות הלב. ולדברי המקובלים טוב להזהר שלא לאכול גם מוח וכבד של בהמה ועוף. (תצה, תקג)

הכשרת הלב

הלב מתקבץ דמו בתוכו בשעת השחיטה, ולכן צריך לקרעו שתי או ערב ולמלחו ואח"כ רשאי לבשלו או יקרענו ויצלה. ואם מלח בלי לקרעו, יקרענו אחר המליחה. וכן אם צלה בלי לקרעו, יקרענו אחר הצליה. אבל אם בשלו בלי לקרעו, אסור לאוכלו עד שיהיה בתבשיל שישים כנגד הלב. (תצא, תצג)

ערלת הלב

טוב לחתוך את ערלת הלב [חידוד הלב], כדי להעביר משם את כוחות הטומאה. וסמך לזה מהפסוק "ומלתם את ערלת לבבכם" וערפכם לא תקשו עוד. (תצה)

טחול

אע"פ שיש בטחול מראה אדמומית ונראה שיש בו ריבוי דם, מכל מקום דינו ככל בשר ודי לו במליחה ואין צריך לצלותו דוקא כמו בכבד. וכן מותר למלחו עם שאר בשר ללא חשש. (תקבד, תקכה)

כליות וביצי זכר

כליות וביצי זכר דינם ככל בשר ודי במליחה כדי לבשלם, אע"פ שיש בהם ריבוי דם, וכמו שכתב מרן הבית יוסף שהמנהג להתיר ושלא שמענו פוצה פה. (תקכה)

קורקבן

יפתח את הקורקבן וינקהו מכל שיירי מאכל שבו, ואח"כ ימלח מכל הצדדים. (תקל)

צליית כבד**הכשרת הכבד לצליה**

הכבד יש בו ריבוי דם, ולכן אין תקנה לבשלו אלא לאוכלו צלי בלבד. וקודם הצלייה, צריך לחתכו חתך אחד לכל אורכו וחתך אחד לכל רוחבו, כדי שגם הדם הנמצא בסמפונות [חוטי הדם] יצא. ויניח מקום החיתוך למטה ויצלהו. ובדיעבד אם לא קרעו, רשאי לקרעו אחר צלייתו, אך יזרוק את הסמפונות ויאכל את הכבד בלבד. ונהגו לפזר מלח על הכבד קודם הצלייה. (תצט, תקג)

חצי צלייתו

אין צריך לצלות את הכבד כל צרכו ודי אפילו בחצי צלייתו, שכבר בזה נפלט כל דמו. והוא הדין לבשר שנצלה, שדי לו אפילו בחצי צלייה ומותר באכילה. ואע"פ שנראה עדיין שיוצאת אדמומית מהחתיכה, אין זה אלא מוהל, דהיינו, מיץ של החתיכה שהוא אדום בצבע החתיכה, אבל איננו דם כלל. (תקח)

דם שטפף על הכבד בשעת צלייתו

כשצולים כבד, יזהר שלא להעביר מעליו חתיכות שעדיין לא נצלו והדם עודו עליהן, מחשש שמא יטפף הדם על הכבד הנצלה. ואם טפף דם, נאסר הכבד בשיעור 'נטיילה'. דהיינו, שיחתוך מעט [2 ס"מ] מהכבד לעומק במקום נפילת הדם.

בישל כבד

בישל כבד בסיר בלי לצלותו תחילה, בדיעבד מותר לאכול את הכבד, כיון שהוא פולט דם ולא בולע אותו חזרה, אבל שאר המאכלים שבסיר נאסרו באכילה אא"כ יהיה בהם פי שישים מהכבד. ואת הסיר צריך להגעיל במים רותחים. (תקז)

הלכות כשרות המטבח

בישול הכבד אחר הצלייה

אחר צליית הכבד מותר לבשלו, וטוב להדיחו קצת במים קודם הבישול. (תקיט)

כבד ששהה שלושה ימים [72 שעות] ללא צלייה, אין לבשלו אחר הצלייה. ולכן אין להשהות כבד שלושה ימים במקרר בידיעה מראש לבשלו אחר הצלייה. ומכל מקום אם צלאו ועבר על ההלכה ובשלו, מותר באכילה. (תקכב)

כבד במקרר

במקום צורך מותר להשהות כבד במקרר אפילו יותר משלושה ימים במטרה לצלותו בלבד ולא לבשלו לאחר מכן, אבל בשר אסור להשהותו שלשה ימים בלי מליחה אפילו על מנת שיצלה אותו, מחשש שמא ישכח ויבשלו, וכנ"ל. (תקכג)

כבד קפוא

מותר לכתחילה להקפיא כבד יותר משלושה ימים, ואח"כ לצלותו ולבשלו. (תקכג)

הפשרת הכבד

אין להפשיר כבד במים חמים אפילו בכלי שני, ומכל מקום בדיעבד אף אם עירה [שפרך] עליו מים חמים מכלי ראשון כדי להפשירו, מותר לצלותו ולאוכלו. (תקכג)

צליית כבד בתנור

מעיקר הדין מותר לצלות כבד בתנור חם מאוד למעלה ממאה מעלות, שחום כזה שואב ושורף את הדם כליל. (תקיז)

צליית כבד בפלאטה

ולפיכך בתי מלון ואולמות הצולים כבד או בשר לא מוכשר על פלאטה חשמלית שחומה רב מאוד למעלה ממאה מעלות, ואין לפלאטה שפה סביב ומחליק הדם יורד או שנשרף מחום האש, יש להתיר להם להמשיך במנהגם. (תקיז)

דין התבנית שלמטה בתנור

אם צלו בשר או כבד בתנור חשמלי על הרשת והדם טפס על תבנית התנור, נאסרה התבנית מחמת בליעת הדם בתוכה. ולכן יש לתת כמות מרובה של מים קרים קודם לכן בתוך התבנית, כדי שהדם הנוטף יתבטל במים הקרים ולא תאסר התבנית. (תקמז)

כבד עטוף

אין לצלות כבד עטוף בנייר אפיה או בנייר כסף וכדומה, כיון שכל אלו מעכבים את הדם מלצאת. (תקיז)

כבד כבוש

אם בטעות כבשו כבד במים 24 שעות, הרוצה לצלותו יש לו על מה לסמוך. (תקיד)

הלכות פת גויים**טעם איסור אכילת פת גויים**

אסרו חכמים לאכול פת של גוי משום שעל ידי שיאכל את פתו, יש חשש שימשכו הלבבות ויתקרבו הדעות בין היהודי לגוי ויכולים לבוא חס ושלום לידי מצב של חתנות בנו עם בתו. והרי נאמר בתורה, "לא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך פן יסיר את בנך מאחרי". לכן אסרו חכמים לאכול את פיתם אפילו אם ברור לנו שהכל נעשה בכלים כשרים וקמח נקי וללא שום תערובת של מאכל איסור. ואפילו אין לגוי ילדים, שאין חשש של חתנות כלל, בכל זאת אסרו חכמים משום קירוב דעת כללי עם הגויים. (יורה דעה סימן קיב סעיף א)

בשעת הדחק

תקנת חכמים בעיקר היתה על פת של גוי שאפה בביתו לצרכו, אבל פת של מאפיית גויים היו מקומות בחו"ל שנהגו להקל בזה, מחמת שלא היה מצוי במקומם כל כך פת ממאפיה של ישראל, וכיון שבפת של מאפיה אין קירוב דעות כל כך, שהרי הגוי עוסק במלאכתו. וגם הפת הינה מאכל חיוני מאוד לאדם, לכך סמכו להקל בזה ולאכול פת של מאפיית גויים, שלא גזרו חכמים גזרה על הציבור, אלא אם כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה. (סימן קיב סעיף ב)

חולה

אדם חולה בסכרת, שאסור לו לאכול פת עם סוכר ומלח, ואינו מוצא פת בלי סוכר ומלח אלא ממאפיית גוי או מבעל הבית גוי, רשאי לאכול פת זו, שזה כמו בשעת הדחק, שלא אסרו חכמים. (הבית היהודי חלק ט עמוד צח צט)

פת יפה

אם הפת של נחתום (אופה) גוי טעימה יותר משל ישראל, או שאופה פת ממין אחר שאין נחתום ישראל אופה, מותר לקנות ממנו. (סימן קיב סעיף ה)

פת זולה

אם הפת של נחתום גוי זולה יותר משל ישראל, מותר לקנות ממנו. (זבחי צדק קיב יד)

עונג שבת

כשאין מצוי פת של ישראל כלל, מן הדין הקילו חכמים לאכול אפילו פת של גוי בעל הבית, וכל שכן אם קונה לכבוד שבת, שיש להקל. (סעיף ח. ה"ע חלק ז עמוד צ)

ניפוי הקמח

פת שנאפתה מקמח שלא ניפו אותו, בדיעבד מותרת באכילה, מטעם ספק ספיקא, שמא נימוחו התולעים בשעת הלישה. ושמא נימוחו בתנור מחמת חום האש. ושמא תולעים שאינם אסורים אלא מחשש שפרשו, אין להם דין בריה ובטלים ברוב. ויש כאן עוד כמה ספיקות להקל, ובפרט במקום צורך, המיקל יש לו על מה שיסמוך. (ט. רנה)

בצק של ישראל

כשהבצק של ישראל ונותן לגוי לאפותו, חמור יותר מפת גויים שנהגו להקל בכמה מקומות, כי שם הקלו מטעם שאין גוזרים גזרה כשאין רוב הציבור יכול לעמוד בה, משא"כ כאן שיכול הישראל עצמו לאפות, ולמה שיתן לגוי. (קיב סעיף יא)

הדר הוא לכל 'חסידיו'

חסידים ואנשי מעשה נזהרים שלא לאכול פת של אפיית גויים כלל, אפילו בהיתרים הנ"ל, ועליהם תבוא ברכת טוב. ובפרט יש להזהר בזה בעשרת ימי תשובה, אף אם אינו רגיל להזהר בזה במשך כל ימות השנה. (ארו"ח תרג סעיף א. ה"ה קז)

מלאכות המתירות פת של גוי

שלושה מלאכות שאם עשה הישראל אחת מהן, אע"פ שאת שאר המלאכות עשה הגוי, מותר לישראל לאכול מפת זו ללא כל חשש, אפילו פת שאפה הגוי בביתו, כיון שבמעשה זה אין הפת נחשבת פת גויים כלל, ואלו הן: א. הדלקת האש. ב. הכנסת הבצק לתנור. ג. הגברת חום התנור או השלכת קיסם לאש, כל עוד שהפת זקוקה לתנור ומשביחה באפייתה. וטעם ההיתר כי באחת ממלאכות אלו מראה הישראל היכר שהפת של הגויים אסורה, ובמעשים אלו, ניכר לעין כל שאנו מובדלים מהם. (סימן קיב סעיף ט)

תנור חשמלי

הדליק היהודי את התנור חשמלי בבוקר ונשאר התנור כך דלוק, יכולים לאפות בו שוב ושוב על סמך הדלקת היהודי. אבל אם הדליק את התנור ואחר זמן כיבו אותו, ורוצים אחר כך לאפות בו שוב, אף על פי שנשאר התנור עדיין חם מההדלקה הראשונה, חייב היהודי להדליקו שוב. (ה"ה קג)

היום שקיימות מאפיות של גויים, שניתן עליהם הכשר מטעם הרבנות המקומית, והכל נעשה עם משגיח המפקח על המלאכה ועושה את המלאכות הנ"ל, מותר לאכול ממאפיות אלו ללא חשש.

הלכות בישולי גויים

טעם איסור בישולי גויים

אסרו חכמים לאכול תבשיל שבישלו גוי גם מהטעם שאסרו פת של גויים, ובבישול יש חשש יותר לגזור שימשכו הלבבות ויתקרבו הדעות בין היהודי לגוי, על ידי שישבח את טעמו של התבשיל, ויכולים לבוא חס ושלום לידי חתנות. ועוד טעם מחשש שיאכיל את הישראל מאכל טמא, לכך אסרו חכמים לאכול את בישוליהם בכל אופן ובכל מצב, אפילו אם ברור לנו שהכל נעשה בכלים חדשים, והמאכלים כשרים ללא שום חשש של תערובת מאכל איסור. (ה"ה קיט)

תנאי האיסור

ישנן שתי אפשרויות שבהן מותר לאכול תבשיל שבישלו גוי: א. שהמאכל שבישלו הגוי, דרך רוב בני אדם לאוכלו גם כשהוא חי, כגון שבישול הגוי עגבניות, גזר וכדומה. בזה לא אסרו חכמים כיון שלא חידש הגוי בבישולו כל כך, שגם בלעדיו היה ראוי לאכילה. ב. מאכל שאין ראוי להעלותו על שלחן מלכים, לאוכלו עם לחם או לקינוח סעודה. שכיון שאין דרך שאדם יזמין את חברו על מאכל שכזה, ממילא אין חשש שיבואו לידי חתנות. ומטעם זה גם לא גזרו חכמים במאכל זה שמא יאכילוהו דבר טמא, כיון שאינו מצוי שמזמין על זה. (סימן קיג סעיף א)

שלחן מלכים

תבשיל שבמקום אחד הוא עולה על שלחן מלכים, ובמקום אחר אינו עולה, תלוי לפי מנהג המקום, שבמקום שהוא עולה על שלחן מלכים, יש בו איסור משום בישולי גויים. אך במקום שאינו עולה, אין בו איסור משום בישולי גויים. (ז. קג)

העיקר קובע

תבשיל המעורב בו מאכל הנאכל חי עם מאכל שאינו נאכל חי, או מאכל העולה על שלחן מלכים עם מאכל שאינו עולה על שלחן מלכים, הולכים בו לפי העיקר שבתבשיל. שאם העיקר בתבשיל הוא מאכל שאינו נאכל חי והוא עולה על שלחן מלכים, יש בו משום בשולי גויים. אך אם העיקר שבתבשיל הוא ממאכל שנאכל חי או שלא עולה על שלחן מלכים, אין בו משום בשולי גויים. (סימן קיג סעיף ב)

עגבניות עם חצילים

ולכן עגבניות עם חצילים ובצל שבישלם יחד, והעיקר בתבשיל הם החצילים, יש בזה בישולי גויים. כיון שאין החצילים נאכלים חיים והם עולים על שלחן מלכים.

מיני מתיקה

עוגות העשויות מסולת ודבש שטיגן הגוי, אם הסולת עיקר, יש בזה משום בישולי גויים. ואם הדבש עיקר, מעיקר הדין מותר לאוכלו, כיון שהדבש נאכל חי. ומכל מקום כדי להתרחק ממעשה הגויים ראוי לכל אדם חשוב לקדש את עצמו במותר לו, וכל שכן בדברים הנאכלים משום תענוג.

ביצה

ביצה אע"פ שראוי לגמעה חיה ויש דרך בני אדם בזה, מכל מקום אם בישלה הגוי, אסורה. כיון שאין זו אכילה חשובה לאוכלה חיה. (סימן קיג סעיף יד)

שליש בישול בידי ישראל

כל מאכל שהתבשל בידי הישראל שלישי בישול, אין בו יותר משום בישולי גויים, ומותר שהגוי ימשיך את בישולו. אבל אם הישראל הניח את התבשיל על גבי האש, וקודם שהגיע לשליש בישול, הוציאו את התבשיל מהאש, וחזר הגוי והניחו על האש, הרי זה בישולי גויים ואסור באכילה. (סימן קיג סעיף ח)

מה שמצוי באולמות שעומד גוי בשולחנות הבר ומחמם מיני מאכלים המבושלים כבר בחלקם, ורק נשאר לסיים את בישולם במחבת או על הגחלים וכדומה, מותר לאוכלם. וכל שכן אם המאכל התבשל על ידי ישראל והתקרר, והגוי רק מחממו.

שליש בישול בידי גוי

מאכל שבישלו גוי שלישי בישול, נאסר ולא מועיל שיסיים הישראל אחר כך את בישולו. ומכל מקום בשעת הדחק כגון בערב שבת או בהפסד מרובה, יש להקל. אבל בני אשכנז יכולים להקל בזה, אף שלא בשעת הדחק. (סימן קיג סעיף ט)

ספק בישולי גויים

הניח הישראל מאכל על גבי האש ויצא, ואנו מסופקים שמא קודם שהגיע לשליש בישול, הוציא הגוי את התבשיל מהאש, וחזר והניחו על האש, מותר התבשיל באכילה, שכל ספק בדבר שחכמים אסרוהו, פוסקים להקל. ועוד טעם יש בזה שהרי אין לגוי הנאה בסילוק המאכל מהאש כדי שנחשוש לזה. (סימן קיג סעיף יא)

מלאכות המתירות בישולי גויים לבני ספרד

אע"פ שלעיל בהלכות פת גויים התבאר שמועיל שהישראל ידליק את התנור או יגביר את האש כדי שהפת לא תקרא פת גויים, מכל מקום בבישולי גויים לא הסתפקו חכמים בקולא זו, כי דוקא בפת שהלחם הוא חיי הנפש וקשה מאוד בלעדיו, הקלו על ידי מלאכות אלו, אבל בבישולי גויים כדי להתיר הצריכו חכמים שהישראל יניח את התבשיל על האש או בתנור במקום הראוי להתבשל. (קיג סעיף ז)

מלאכות המתירות בישולי גויים לבני אשכנז

אמנם בני אשכנז שפוסקים כדעת הרמ"א (סעיף ז), מקילים בזה יותר שמועילה הדלקת האש או הגברת האש על ידי הישראל כמו בפת גויים. ומכל מקום גם לאשכנזים ראוי ונכון להחמיר בזה כדעת מרן השלחן ערוך ולא לסמוך על קולא זו, וכמו שכתבו הטורי זהב (סעיף קטן ו) והגר"א (סעיף קטן יח) שם.

בישולי גויים בבית ישראל

הפוסקים נחלקו אם יש להתיר בישולי גויים בביתו של הישראלי, ולהלכה אין להתיר גם בבית הישראלי, כגון על ידי פיליפינית וכדומה. (סימן קיג סעיף א)

בתי מלון ומסעדות

בבתי מלון ומסעדות שיש השגחה של הרבנות המקומית, ואינם מקפידים כדעת מרן השלחן ערוך שהישראל יניח את הקדרה על האש אלא מקילים כדעת הרמ"א שהישראל רק ידליק את האש, יש מקום להקל להתארח ולאכול שם. מטעם ספק ספיקא, שמא הלכה כמו הרמ"א שמספיק בהדלקת האש של הישראלי, ושמא הלכה כהפוסקים שבבית ישראל אין איסור בישולי גויים כלל. ואע"פ שבכל ספק בפני עצמו אין אנו פוסקים להקל, כיון שזה נגד דעת מרן, מכל מקום בצירוף שני הספקות אנו מקילים, כי על אופן כזה מרן השלחן ערוך לא דיבר. והמחמיר שלא לאכול אלא אם כן הישראל הניח את המאכל על האש או בתנור, תבוא עליו ברכת טוב. (ז. קיז)

קליות

חומס קלוי אע"פ שאינו נאכל חי, אין בו משום בישולי גויים. והוא הדין לכל סוגי הקליות למיניהם, אם אינם עולים על שולחן מלכים. וכל שכן בקליות הנאכלים חיים כמו הפיסטוקים והשקדים וכיוצא בהם, שודאי אין בהם בישולי גויים. (ז. קב)

עוגות

עוגות הנאפות במאפייה של גויים, דינם כמו פת גויים ומותרות באכילה, ובתנאי שהישראל מדליק את האש. והטעם לדבר, שכיון שאם אדם קובע סעודתו עליהן [216 גרס], צריך לברך המוציא וברכת המזון, דינם כמו פת ומותרים. (ז. קיא)

סופגניות

גם בסופגניות של גויים יש להקל, שאע"פ שלהלכה אם אדם קובע סעודתו עליהם לא מברך המוציא וברכת המזון, מכל מקום כיון שהדבר נתון במחלוקת שיש אומרים שמברך עליהן המוציא, אזי לגבי בישולי גויים שהאיסור מדרבנן, אנו הולכים להקל. (ז. קו)

פרפרת [קינוח סעודה]

הפוסקים נחלקו אם איסור בישולי גויים ישנו רק על תבשיל שמלפתים בו את הפת או גם בשאר תבשילים שאינם באים אלא לקינוח סעודה. ולהלכה מרן פסק (סימן קיג סעיף א) שגם במאכל שבא לקינוח סעודה, יש בו איסור של בישולי גויים.

ספינגים

קינוחי סעודה כבצקים המטוגנים בשמן [ספינגים, זלאביה] שעשה הגוי במסעדה של יהודי, אין בהם איסור משום בישולי גויים. מטעם ספק ספיקא, שמא הלכה כהפוסקים שאין בישולי גויים בקינוח סעודה. ושמא הלכה כהפוסקים שבבית ישראל אין איסור בישולי גויים

הלכות כשרות המטבח

כלל. ואע"פ שבכל ספק בפני עצמו אין אנו פוסקים להקל, כיון שזה נגד מרן, מכל מקום בצירוף שתי הספקות אנו מקילים, כי על אופן כזה מרן השלחן ערוך לא דיבר בו, וכנ"ל. (ז. קיב)

מעושן

מאכל המעושן על ידי גוי, אין בו משום בישולי גויים. (סימן קיג סעיף יג)

כבוש

כבושים [חמוצים], אין בהם משום בישולי גויים, שלא אסרו חכמים אלא בישול על האש ממש. וישים לב שאין בכבושים חומץ יין, שאז נאסרו משום יין נסך. (ז. קכב)

טיגון

ואמנם פשוט שטיגון הגוי אסור, ודינו ככל דיני בישולי גויים.

קפה. תה.

קפה של גויים, אין בו משום בישולי גויים ומותר לשתותו. משום שהקפה בטל לגבי המים והמים הם העיקר, [שהרי לכך גם מברכים על הקפה 'שהכל'], והרי במים אין חשש של בישולי גויים כיון ששותים אותם חיים. והוא הדין גם בתה של גויים.

ולכן מה שמצוי שמגישים קפה בחברת מטוסים של גויים, יש להקל לשתותם. וגם אין לחשוש מהדלים שלהם, שהרי בדרך כלל יש להם כלים מיוחדים לבשל את הקפה, כדי שלא יפיג טעמו של הקפה. וגם משום שסתם כלים אינם בני יומן, והיינו שסתם כלי לא חוששים שבישלו בו תוך 24 שעות האחרונות, ונמצא שאפילו אם בישלו בכלי מאכל איסור, כבר פג טעם האיסור הבלוע בו. וטוב שיבקשו לשתות בכוסות זכוכית שאינם בולעים ואינם פולטים כלל. (ה"ע ב פט. ז קיב)

מסיבה של גויים

לא ישתה קפה במסיבה של גויים, כי אע"פ שאינו אסור משום בישולי גויים. עדיין יש חשש של קירוב דעות וכיוצא בזה. אך אם רובם ישראלים, ויש גם כן גויים, מותר. אלא שיזהרו שלא יכשלו בכל מיני דיבורים אסורים. (ה"ע ח"ב עמוד צא)

כלים הבלועים מבישולי גויים

כלים שבישל בהם הגוי, כיון שבלעו איסור חייב להכשירם כדין. אלא שבכלי חרס, אע"פ שבשאר איסורים לא מועיל להם הכשר, מכל מקום בבליעה זו, אמרו חכמים כי די להם בהגעלה שלוש פעמים, כיון שהאיסור מדברי חכמים בדבר שאין לו עיקר מן התורה. (סימן קיג סעיף טז)

בישול יהודי מחלל שבת

בישול של יהודי המחלל שבת, מותר באכילה, ולא גזרו בו משום חתנות, כי אם

באמת זכה שבניו ובנותיו הולכים בדרך ה' ומקיימים את התורה והמצוות, מותר להתחתן איתם, שהרי "ישראל, אע"פ שחטא, ישראל הוא". (ו. צב)

בידינו למנוע נישואי תערובת

התאונן רבי שלמה זלמן אויירבך זצ"ל באוזני תלמיד חכם העוסק בכשרות בחוץ לארץ, ואמר לו, ששורש נישואי התערובת שהתרבו בארצות הברית בצורה שלא היתה מעולם, הוא הקולות הגדולות בבישולי גויים וביין נסך. וסיים שהעצה היחידה למנוע את נישואי התערובת, היא להחמיר בדינים אלו, עד מקום שידינו מגעת, וגם האשכנזים הנוהגים כהרמ"א, עם כל זאת כדאית הצלת בית ישראל שנדחוק עצמנו בשביליה, ונחמיר בכל ענייני בישולי גויים כשיטת הבית יוסף. (הליכות שלמה חלק ב עמוד מב)

הלכות יין נסך

מגע הגוי ביין

אסרו חכמים לשתות יין של גויים, ולחומרת האיסור אסרו חכמים אף יין של יהודי שנגע בו הגוי. (יורה דעה סימן ככג סעיף א)

ישמעאלי. נוצרי.

ישמעאלי שנוגע ביין, הרי הוא אוסר את היין בשתיה בלבד אבל בהנאה היין מותר, כיון שהישמעאליים מודים ביחודו של ה' יתברך ואינם עובדים עבודה זרה, ולכן יין שנגע בו ישמעאלי, מותר למוכרו לגוי. אבל נוצרי שנגע ביין, הרי הוא אוסרו גם בהנאה, כיון שאינם מאמינים ביחודו של ה' יתברך, ומשתפים עמו עוד ח"ו, ולכן יין שנגע בו נוצרי אסור למוכרו לגוי. (ו. קלב)

תנאי האיסור

היין נאסר באופנים דלהלן: א. נגע הגוי ביין ממש. ב. מזג את היין לכוס. ג. הגביה את בקבוק היין כשהוא פתוח ונענעו.

היה הבקבוק סגור ונענעו או פתוח והגביהו ולא נענעו, מותר לשתותו. (ה"ה קמב)

מזיגת היין

מזג הגוי את היין, נאסר היין שבכוס בשתיה. ובגוי נוצרי, נאסר גם כל היין שנשאר בבקבוק אבל בישמעאלי לא נאסר אלא היין ששפך לכוס. (ה"ה קנג)

ספק נגע הגוי

ספק אם הישמעאלי נגע ביין או לא, הרי שהיין מותר. אבל ספק אם נוצרי נגע בו, נאסר היין. ואף על פי שזה ספק באיסור מדברי חכמים, בכל זאת מפני חומר איסורו של יין נסך, החמירו חכמים בנוצרי כיון שעובד עבודה זרה. (ו. קלו)

כפפות

אפילו אם הניח הגוי כפפות על ידיו, נאסר היין. ולכן יש להזהיר על מה שמצוי בבתי מלון ואולמות שיש גוי מלצר מוזג את היין לכוסות, שדבר חמור הוא מאוד, ויש למחות על כך בכל תוקף. (ה"ה קמג)

יין מפוסטר

יין מבושל לא גזרו עליו חכמים לאסור במגעו של גוי, ולכן יין המצוי כיום שהוא מפוסטר דינו כמבושל ואינו נאסר במגע הגוי. ואולם יש להקפיד שיהיה היין מפוסטר לפחות 80 מעלות. (ז. קמו)

מסיבה של גויים

אסור לשתות יין במסיבה של גויים. ואפילו אם היין מבושל שאינו אסור משום יין נסך, או שהישראל מביא יין מביתו ושותה מכליו בלבד, גם בזה אסור. ואולם אם רובם ישראלים, ויש גם כן גויים מותר. (ה"ה קמוז)

מחלל שבת בפרהסיא

אחינו המחללים שבת בפרהסיא [בפני עשרה יהודים, כגון נוסע ברכב בשבת], אפילו אם אינם עושים זאת כדי להכעיס את בורא עולם אלא מחמת תאוותיהם, אם מזוג את היין לכוס, נאסר היין בשתיה כדין ישמעאלי. וכן אם נגעו ביין עצמו, נאסר היין. וכן אם שתו מהיין, נאסר היין הנותר. ולכן יש להזהר בכל מיני שמחות כבדית מילה וכדומה שלא לשתות מהנותר בכוס ששתו ממנו מחללי שבת. (ז. קנח)

אורחים מחללי שבת

המזמין לשבת לביתו מחללי שבת, כדי לחזק ולעורר את נשמתם ולהשפיע עליהם לחזור לצור מחצבתם אל המקורות הנאמנים לחיק בורא עולם ולהתענג על ה', צריך להזהר שהם לא ימזוגו לו את היין. אבל אם כבר קבלו עליהם להתחזק ואינם מחללים את השבת, אע"פ שעדיין אינם שומרים את המצוות כולן, רשאים למזוג לו. ועצה טובה להשתמש תמיד ביין מפוסטר, למנוע אי נעימויות וכיוצא.

אבא מחלל שבת

בן שברוך ה' זכה לחזור למקורות הנאמנים לתורתנו הקדושה והנפלאה, ואביו המחלל שבת בפרהסיא מקדש על היין בשבת, יש לבן להבהיר לאביו את ההלכה בצורה נעימה וברגיעות, שעל פי ההלכה אסור לשתות משיירי היין של האבא, והבן ימזוג לעצמו מהבקבוק וישתה.

ואמנם כיון שהאבא מקדש על היין ואומר 'זכר למעשה בראשית', אע"פ שהוא מחלל שבת בפרהסיא, מכל מקום אם יש חשש שהאבא יתבייש ח"ו או שיבזה את התורה חס ושלום ויתרחק יותר, המיקל לשתות יש לו על מה לסמוך. (ז. קנח)

אפיקורוס

יהודי שאינו מאמין בדברי חכמים או שמבזה חכמים, אע"פ שהוא שומר שבת, הרי הוא מין ואפיקורוס, ואוסר את היין במגעו כיון נסך. (ה"ה קנג)

מיהו אפיקורוס?

מעשה שהיה לפני כארבעים שנה, באחד שבא אצל הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל והראה לו מזוזה כדי שיחווה הרב את דעתו עליה, הרב נהנה מאוד מהכתיבה ושיבח את המזוזה. שאל הרב, מי כתבה? אמר לו, סופר פלוני. אמר לו הרב, "תקח, תקח אותה מפה, היא פסולה". לתדהמתו של השואל מדוע היא פסולה, אמר לו הרב בזה הלשון: "האיש הזה מדבר על חכם עובדיה יוסף, או הוא אפיקורוס, והמזוזה שלו פסולה".

שמן זית. דבש.

שמן זית של גויים, וכן דבש של גויים, מותרים באכילה. (סימן קג סעיף ד)

הלכות טבילת כלים

המקור מן התורה

וַיֹּאמֶר אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן אֶל אֲנָשֵׁי הַצֶּבֶא הַבָּאִים לְמַלְחָמָה זֹאת חֶקֶת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה: אַךְ אֵת הַזָּהָב וְאֵת הַכֶּסֶף אֵת הַנְּחֹשֶׁת אֵת הַבְּרִזְלִים אֵת הַעֲפָרָת: כֹּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר אַךְ בְּמֵי נְדָה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמַיִם: (במדבר פרק לא פסוקים כא - כג):

ומבואר כי מלבד ציווי התורה על הכשרת הכלים מבליעת המאכלות האסורות, צינתה התורה גם כן להטביל את הכלים במי נדה, דהיינו במים שהנדה טובלת בהם, שזה מקוה הטהרה. כמבואר בגמרא מסכת עבודה זרה (דף עה עמוד ב).

חיוב טבילת כלים

הקונה כלי סעודה מגוי, חייב להטבילם במקוה. ובוה מוציא את הכלים מטומאת העמים ומכניס אותם לקדושת ישראל.

סוגי הכלים

לדעת רבים מהפוסקים טבילת כלי מתכות היא מהתורה, אבל טבילת כלי זכוכית, דורלקס ופיירקס, אין חיובם מן התורה אלא מדברי חכמים. (ז. רג)

כלי אמאייל

כלי אמאייל, הם כלים מפח מצופה בחומר צבעוני או לבן, וצריך להטבילם בלי ברכה. ולכן תבניות אפיה, המצופות באמאייל, יטבילן בלי ברכה. אבל אם הן אינן מצופות, יטבילם בברכה ככל כלי מתכות. (ה"ה ערב)

כלי פורצליין

כלי פורצליין הרי הם פטורים מטבילה. (ז. רנו)

כלי חרס

כלי חרס פטורים מטבילה. ומכל מקום אם הם מצופים זכוכית מבחוץ ומבפנים, יטבילם עם ברכה, ואם אינם מצופים זכוכית אלא בפנים, יטבילם בלי ברכה. (ז. רנו)

כלי עץ ואבן

כלי עץ ואבן פטורים מטבילה, ולכן 'מערוך' שמרדדים בו את הבצק, אם הוא עשוי מעץ, אין צריך להטבילו כלל. (סימן קכ סעיף ו)

כלי ניילון ופלסטיק

כלי ניילון ופלסטיק, פטורים מטבילה. והמחמיר להטבילם בלא ברכה, תבוא עליו ברכה. (ז. רס)

טרמוס

טרמוס שמבחוץ הוא עשוי מחומר פלסטיק, יטבילנו בלי ברכה, כיון שאי אפשר להשתמש בבקבוק הזכוכית שבו לבד בלי הפלסטיק. (ה"ה רעז)

כלים חד פעמיים

כלים העומדים לשימוש חד פעמי ואח"כ זורקים אותם, אינם צריכים טבילה. ולכן קופסאות של קפה נמס וכדומה העשויות ממתכת, אע"פ שכלי מתכות חייבים בטבילה, הקופסאות האלו פטורים, כיון ששימושן חד פעמי. (ה"ה ערב)

כלים חד פעמיים לשימוש רב פעמי

כלים חד פעמיים שרוצה להשתמש בהם לאחר שירוקן אותם, כגון צנצנות זכוכית של דבש וכדומה, צריך להטבילם קודם השימוש השני. אך אין צריך לרוקן אותם כדי להשתמש בהם בפעם הראשונה. והוא הדין בבקבוקי יין שרוצה להשתמש בהם אחר שירוקן מהם את היין, שצריך להטבילם. וכמוכן שכל החיוב להטבילם, הוא רק אם הכלים ממפעל של גויים. (ז. רנב, ה"ה ערב)

מגע ישיר עם האוכל

אין חיוב טבילת כלים אלא בכלי אכילה שהאוכל נוגע בהם ישירות, אבל כלים שאין האוכל נוגע בהם ישירות, אינם צריכים טבילה. (ז. רסז)

מגש

ולכן, מגש שמניחים עליו כוסות שתיה או שמניחים עליו צלחות שבתוכם עוגות, אינו צריך טבילה, כיון שאין האוכל נוגע ישירות במגש, ואפילו אם פעמים מועטות מניחים עליו אוכל ממש, פטור, כיון שהולכים אחר רוב שימושו של הכלי.

חצובה (הברזל שעליו מניחים את הסיר בבישול)

גם חצובה אין צריך להטבילה, כיון שאין משתמשים עליה במאכל עצמו אלא על ידי הסיר, ואע"פ שפעמים צולים או מחממים עליה לחם ממש, כיון שאין רוב שימושה בכך, אינה צריכה טבילה. (ז. רסו)

מפצח

מפצח אגוזים, מעיקר הדין אין צריך להטבילו כיון שאינו נוגע ישירות במאכל. וטוב להטבילו בלי ברכה. (ז. רסו)

פותחן

פותחן קופסאות שימורים או בקבוקים, אינו צריך טבילה כיון שאינו נוגע ישירות במאכל, וטוב להטבילו בלי ברכה. (ה"ה ערה)

כלי אכילה ממש

אין חיוב טבילת כלים אלא בכלים שהמאכל הנוגע בהם, נאכל כמות שהוא. אבל כלים שהמאכל הנוגע בהם אינו ראוי עדיין לאכילה וצריך לבשלו, אינם חייבים בטבילה. אבל הרמ"א (סימן קכ סעיף ה) כתב שטוב להטבילם בלי ברכה.

סכין שחיטה

אשר על כן, סכין שחיטה, לדעת מרן השלחן ערוך, אין צריך להטבילו, שאע"פ שנוגע בבשר עצמו, מכל מקום עדיין אין אוכלים את הבשר כך אלא לאחר הבישול או הצליה. אבל לבני אשכנז טוב להטבילו בלי ברכה. (ז. רסו)

מטחנת קפה - פלפל

והוא הדין במטחנה של קפה שלבני ספרד אין צריך להטבילה, כיון שהקפה צריך עדיין בישול. ואע"פ שפעמים טוחנים בה מאכלים הנאכלים כמות שהם חיים, כיון שרוב שימושה לקפה, אינה צריכה טבילה. אבל לבני אשכנז טוב שיטבילה בלי ברכה. ומכל מקום מטחנה של תבלינים הנאכלים כמות שהם חיים כמטחנת פלפל, צריך להטבילה עם ברכה. (ז. רסו)

נפה

גם נפה העשויה עם רשת מתכת, אינה צריכה טבילה, כיון שאין אוכלים את הקמח כמות שהוא חי, אבל לבני אשכנז טוב שיטבילה בלי ברכה. (ה"ה ערה)

מקלף

מקלף שרוב שימושיו לירקות הנאכלים חיים כגון מלפפונים, גזר וכדומה, צריך להטבילו עם ברכה. אבל אם רוב שימושיו לירקות שאינם נאכלים חיים כגון תפוחי אדמה וכדומה, אין צריך להטבילו. ולבני אשכנז טוב שיטבילו בלי ברכה. (ה"ה רעד)

פומפיה

פומפיה שרוב שימושה בפירות וירקות הנאכלים חיים כמו תפוחי עץ, צריך להטבילה עם ברכה. אבל אם רוב שימושה בירקות שאינם נאכלים חיים כתפוחי אדמה, אין צריך להטבילה. ולבני אשכנז טוב שיטבילו בלי ברכה. ואולם גם לבני אשכנז, במקום צורך המיקל יש לו על מה לסמוך. וכן בכל הדברים שהובאו לעיל.

צנצנות של כבושים

צנצנות שכבושים בהם מלפפונים חמוצים או שאר מיני ירקות, צריכים להטבילן כדין סירים שמבשלים בהם כיון שהם מכשירים ומתקנים את הדבר לאכילה יותר.

גביע

גביע כסף לקידוש הנעשה על ידי גויים, חייב בטבילה עם ברכה ככל כלי שתיה.

חביות יין

חביות גדולות של זוכית שמאחסנים בהם יין, ומהחביות שופכים את היין לבקבוקים, ולא שופכים ישירות מהחבית לכוסות, הרי חביות אלו נחשבות כלי אוצר [שמירה] ולא כלי סעודה, ויש מחלוקת אם הם חייבים בטבילה או לא, לכך מן הראוי להטבילם בלא ברכה. ומכל מקום אם הם כבדים מאוד וקשה לו להטבילם, המיקל שלא להטבילם יש לו על מה שיסמוך. (ו. רנו)

אחסון מזון

קופסאות לאחסנת מוצרי מאכל, כגון קופסאות סוכר, קפה ועוד, ישתדל להטבילם עם כלי אחר שודאי חייב, ויברך על הכלי האחר ויפטור את הקופסאות. (ה"ה ערה)

מלחיה

והוא הדין למלחיה שישתדל להטבילה עם כלי אחר שודאי חייב ויברך עליו.

אולר

אולר שרוב שימושיו למאכלים, צריך להטבילו. ויוציא את הסכין קודם הטבילה. אבל אם משתמש בו בעיקר לגזיזת צפרניים, א"צ להטבילו. (ו. רעד. ה"ה רעד)

כלי חשמל

אם אפשר טוב להחמיר ולהטביל כלי חשמל, אך מכיון שעלולים הם להתקלקל,

לכך עצה טובה נתנו רבותינו לכלי חשמל ולכל הכלים שקשה להטבילם מחמת כובדם וכדומה, שיתן את הכלי במתנה לגוי ואחר כך ישאל ממנו את הכלי להשתמש בו לעולם, ונמצא שמשתמש בכלי של הגוי, שפטור מטבילה. ופשוט שקודם שיתן את הכלי לגוי במתנה, יסביר לו את מעשיו. (ו. רסה)

תערובת כלים

כלי שלא הוטבל שהתערב בשני כלים או יותר שהוטבלו, טוב שיטבילם בלי ברכה. ובכלי זכוכית, יש להקל יותר שלא להצריכם טבילה כלל. (ו. רעו)

בעלות הכלים

כלי מסעדה

כלי מסעדות, קיוסקים וכדומה, מעיקר הדין אינם חייבים בטבילה, כיון שכלים אלו אינם נחשבים לכלי סעודה אלא לכלי מסחר. וגם הלקוח שאוכל בהם, הרי הוא כשואל ושוכר את הכלי, שפטור מלהטבילו. וכמו שפסקו הגאון רבי שלמה קלוגר, והגאון רבי צבי הירש שפירא בספרו דרכי תשובה, והגאון ר' יוסף צבי דושינסקי. ומכל מקום טוב שגם הם יטבילו את כליהם אך לא יברכו. (ו. רנא)

כלי גרים

גוי שהתגייר, אינו צריך להטביל את כליו, כי בשעה שטבל לשם גירות, ויצא מטומאת העמים ונכנס לקדושת ישראל, העלה עימו את כליו יחד. (ו. רסט)

כלי בתי חרושת בחוץ לארץ

הקונה מיהודי כלים שנעשו בבתי חרושת בחוץ לארץ, צריך להטבילם כיון שאנו הולכים אחר הרוב, ומן הסתם נעשו בבית חרושת של גויים, ויברך גם על הטבילה. (שו"ת יביע אומר חלק ו סימן יב)

כלי בתי חרושת בארץ

הקונה כלים שנעשו בבית חרושת שבבעלות יהודים, אע"פ שהתרחקו מבורא עולם ואינם שומרי תורתו ומצוותיו, אינו צריך להטבילם. ואותם שאינם שומרים תורה ומצוות, אם יזכו לשוב לאבינו שבשמים ולשמור מצוותיו, אינם חייבים להטביל את כליהם, אלא רק את הכלים שקנו מגוי או מתוצרת חוץ לארץ. (ו. רסט)

רשות גוי. פועל גוי.

הקונה כלים מגוי שקנה מבית חרושת של יהודים, חייב להטבילם כיון שנכנסו לרשות הגוי. ואמנם אם הגוי אינו אלא פועל של היהודי ומפיץ את כליו בחנויות, אינו צריך להטבילם. (ו. רסט)

כלי מתנה

הקונה כלים ליתן מתנה לחברו, ויודע שחברו לא יטביל את הכלים, ורוצה לזכותו ולהטביל לו את הכלים, אין זה מועיל, כיון שאינחלה חובת הטבילה אלא רק על כלי לסעודה, ולגבי בעל המתנה אין זה נחשב כלי לסעודה אלא כלי למתנה. (ה"ה רצא)

כלי מוכר

המוכר כלים והוצרך עכשיו לכלים כדי להשתמש בהם שימוש עראי ואח"כ יחזור למוכרם, יטבילם מספק בלי ברכה. ולאחר זמן כשימכרם, יודיע לקונה שיטבילם אך ללא ברכה, כיון שהטבילה שהטביל המוכר לא הועילה כל כך לקונה, שהרי כלפי המוכר אינם כלי סעודה אלא כלי מסחר. (שו"ת יביע אומר חלק ז סימן ט)

כלי חמץ

כאשר מוכרים את החמץ לגוי לקראת הפסח, יש למכור את החמץ בלבד ולא את הכלים עצמם. ומי שטעה ומכר גם את כליו, צריך לחזור ולהטבילם לאחר הפסח, אלא שלא יברך על הטבילה שספק ברכות להקל. (שו"ת יחזה דעת חלק ג סימן כד)

קודם הטבילה

כלים שנקנו מגוי ועדיין לא הטבילו אותם, אסור לאכול בהם אפילו באופן עראי עד שיטבילום. ומכל מקום אם כבר בישלו בהם, לא נאסר התבשיל באכילה אלא יעביר את התבשיל לכלי אחר ויאכל בו. (ז. ערה)

כלי הורים שאינם שומרי תורה ומצוות

בן שזכה לשוב אל המקורות הנאמנים, והוריו עדיין לא זכו, עליו להעיר למשמע אוזנם בנחת ובעדינות שאסור לאכול בכלים שאינם טבולים, ויקחם למקוה ויטבילם. ואם נתקל בסרוב מוחלט, יאכל בכלי פלסטיק או בכלים חד פעמיים שפטורים מטבילה. וישתדל כפי יכולתו להטביל את כליהם אף ללא ידיעתם.

כלי מארח

אדם שהתארח אצל אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, והגישו לפניו משקה כשר בכוס שאינה טבולה, לא ישתה בה, אלא יסביר להם במאור פנים את ההלכה, ויבקש מהם בעדינות כוס חד פעמית וישתה בה. (יחזה דעת חלק ד סימן מד)

הטבילה**חציצה בכלים**

קודם הטבילה ינקה את הכלי היטב ויסיר ממנו כל לכלוך וחלודה. ומכל מקום חלודה שאינה יורדת אחר השפשוף, אינה חוצצת. (סימן קכ סעיף יג)

תוויות ומדבקות

צריך להסיר קודם הטבילה את התוויות והמדבקות הדבוקות בכלים, אולם מדבקות המייפות את הכלי כמו בבקבוקי ויסקי וכדומה, אינן חוצצות. (ז. רעד)

בשעת הטבילה

לא יאחו את הכלי בחוזקה בטבילה, כדי שלא תהא חציצה, אלא יאחזו רופף מעט ויטביל. ומטעם זה גם לא יניח כוס בתוך כוס ויטביל, כיון שהכוס דוחק וחוצץ, אלא יניחם בתוך סלסלת רשת אחד ליד השני ויטביל. (סימן קכ סעיף ב)

כולו כאחד

צריך להטביל את הכלי כולו כאחד, ואפילו אם הכלי גדול וארוך, לא מועיל שיטביל חציו ויהפוך אותו לצידו השני להטבילו. (ז. רנג)

טבילת קטן

קטן רשאי להטביל כלים כשגדול עומד ורואהו, אבל אינו נאמן לומר הטבלתי. ומכל מקום בכלי זכוכית שהטבילה מדרבנן, נאמן הקטן לומר הטבלתי. (ז. רסב)

טבילת גוי

לכתחלה אין להטביל כלים על ידי גוי אפילו כאשר ישראל רואהו, כיון שבזה מפסיד הישראל את הברכה על המצוה. ומכל מקום אם הטביל וישראל ראהו מועילה הטבילה, אך הגוי עצמו אינו נאמן לומר הטבלתי. (ז. רסג)

מקום הברכה

אסור לברך בחדר המקוה, כדין מקומות המטונפים שאסור לברך שם. וכל המברך במקומות אלו עווננו חמור מאוד, ועובר על מה שדרשו חז"ל בגמרא מסכת ברכות (דף כד עמוד ב) מהפסוק, "כי דבר ה' בזה ואת מצוותו הפר". ולכן יברך בחוץ ואחר כך יכנס למקוה ויטביל את הכלי. (טהרת הבית חלק ב עמוד תקז)

במקוואות רבים ייחדו מקום מיוחד לטבילת כלים מחוץ למקוה, ופשוט ששם אפשר לברך ללא שום חשש. אלא שגם בזה צריך להזהר, כי פעמים והמים שוהים שם זמן רב, עד שהם סרוחים ביותר שאסור לברך שם, ולכן יתרחק ויברך.

הברכה

כל סוגי הכלים החייבים טבילה, צריך לברך עליהם קודם שיטבילם: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וציונו על טבילת כלים".

נוסח הברכה

אם מטביל רק כלי אחד, יברך "על טבילת כלי", בלשון יחיד. אבל אם מטביל שני כלים ומעלה, יברך "על טבילת כלים". (סימן קכ סעיף ג)

טעות בברכה

הטביל כלי אחד וטעה וברך על טבילת 'כלים' או הטביל שני כלים וטעה וברך על טבילת 'כלי', יצא ידי חובתו ואינו חוזר לברך שנית. (ז. רנד)

טבילת כלים בשבת

לבני ספרד, מותר להטביל כלים בשבת, וכמו שפסק מרן בשלחן ערוך (אורח חיים סימן שכג סעיף ז). ומה ששנינו במשנה מסכת שבת (פרק ב), "ואין מטבילים את הכלים", מדובר בזמנם שהיו מושגים של טומאה וטהרה, ועל כן כלים שנטמאו, היה אסור להטבילם במקוה, שנחשב כמתקן את הכלים, כיון שהאוכל שהונח בתוכם היה נטמא כמותם, ועל ידי שמטביל את הכלים מתקן שהאוכל שיניחו בהם מכאן ולהבא לא יהיה טמא. אבל בזמנינו שאף אם בישל בכלים שאינם טבולים, המאכל לא נטמא ולא נאסר, נמצא שאינו מתקן כל כך.

ומכל מקום כתב מרן בשלחן ערוך שירא שמים טוב שיחמיר על עצמו שלא להטביל את הכלים בשבת, אלא יתן אותם לגוי במתנה ויחזור וישאל אותם ממנו לעולם, וכמו שבארנו לעיל לגבי טבילת כלי חשמל.

ת. ו. ש. ל. ב. ע.